

ISSN 2523-4935

IUS PRIVATUM

legal doctrine and practice

1

2019

Commercial Law
Civil Law

**The Academician F. H. Burchak
Scientific Research Institute of
Private Law and Entrepreneurship
of NALS of Ukraine**

ISSN 2523-4935

IUS PRIVATUM

правова доктрина і практика

Комерційне право
Цивільне право

1
2019

**Науково-дослідний інститут
приватного права і
підприємництва імені
академіка Ф. Г. Бурчака
НАПрН України**

ISSN 2523-4935

IUS PRIVATUM

legal doctrine and practice

правова доктрина і практика

scientific on-line publication

наукове електронне видання

1
2019

Publisher: the
Academician F. H. Burchak
Scientific Research Institute
of Private Law and
Entrepreneurship
of NALS of Ukraine

Засновник: Науково-
дослідний інститут
приватного права і
підприємництва імені
академіка Ф. Г. Бурчака
НАПрН України

Start of publication:
2017

Рік заснування:
2017

Frequency: semiannual

Видається: двічі на рік

**Editorial colleague
address:** 01042, Kyiv,
M. Raievskoho St. 23-a,
p/b 136

**Адреса редакційної
колегії:** 01042, м. Київ,
вул. Раєвського, 23-а,
а/с 136

**Internet address of the
publication:**
<http://ndippp.gov.ua/>

**Інтернет адреса
видання:**
<http://ndippp.gov.ua/>

The publication is included in the
international science database

Index Copernicus International,
in particular, indexed in the **ICI
Journal Master List:**

<<https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=49643>>

Видання включено до
міжнародної наукометричної бази

Index Copernicus International,
зокрема до індексований у **ICI
Journal Master List:**

<<https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=49643>>

Published in English and
Ukrainian

Видається англійською та
українською мовами

KYIV

КИЇВ

Recommended for publication by the Academic Council
the Academician F. H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law
and Entrepreneurship of NALS of Ukraine
(Protocol № 6 on 26 June 2019)

Рекомендовано до опублікування вченою радою
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені
академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України
(протокол № 6 від 26 червня 2019 р.)

Distribution and copying without
official permission of the publisher is forbidden

Розповсюдження та тиражування
без офіційного дозволу Видавника забороняється.

EDITORIAL COLLEAGUE

O. Krupchan (Editor in Chief),
D.L.Sc., Prof.,
Acad. NALS of Ukraine
M. Haliantych (Deputy Editor),
D.L.Sc., Prof.,
Cor.-Mem. NALS of Ukraine
O. Belianevych, D.L.Sc., Prof.
V. Vasylieva, D.L.Sc., Prof.
A. Hryniak, D.L.Sc., Prof.
V. Korolenko, C.L.Sc., Sen.Res.
V. Korol, D.L.Sc., Sen.Res.
V. Kochyn, (Deputy Editor), C.L.Sc.
V. Luts, D.L.Sc., Prof.,
Acad. NALS of Ukraine
G. Reznik, C.L.Sc.
I. Yanchuk, C.F.Sc.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

О. Крупчан (гол. ред),
д.ю.н., проф.,
академік НАПрН України
М. Галянтич (заст. гол. ред.),
д.ю.н., проф.,
чл.-кор. НАПрН України
О. Беяневич, д.ю.н., проф.
В. Васильєва, д.ю.н., проф.
А. Гриняк, д.ю.н., проф.
В. Короленко, к.ю.н., с.н.с.
В. Король, д.ю.н., с.н.с.
В. Кочин (заст. гол. ред.), к.ю.н.
В. Луць, д.ю.н., проф.,
академік НАПрН України
Г. Резнік, к.ю.н.
І. Янчук, к.ф.н.

The reliability of the information contained in the materials
are responsible authors.

За достовірність інформації, що міститься в матеріалах,
несуть відповідальність автори.

CONTENT

COMMERCIAL LAW

Vinnyk O. M. Legal regime of the internet shop	5
Bakalinska O. O. The problems of legal protection of cyber security in Ukraine	15
Yefremova K. V. Dynamics of Ukraine's integration into a single digital market EU's	25

CIVIL LAW

Milovska N. V. The legal nature of the property insurance contract.	33
Kochyn V. V. Civil relations in non-entrepreneurial societies and foundations: current status of regulation and prospects of adaptation to acquis EU	45

ЗМІСТ

КОМЕРЦІЙНЕ ПРАВО

Вінник О. М. Правовий режим інтернет-магазину.....	5
Бакалінська О. О. Проблеми правового забезпечення кіберзахисту в Україні.....	15
Єфремова К. В. Динаміка інтеграції України до єдиного цифрового ринку ЄС	25

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Міловська Н. В. Поняття та правова природа договору майнового страхування	33
Кочин В. В. Цивільні відносини у непідприємницьких товариствах та установах: сучасний стан регулювання та перспективи адаптації до acquis ЄС	45

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНА

Вінник О. М.,

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, головний науковий співробітник відділу правового забезпечення ринкової економіки Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

Стаття привчена актуальній проблемі електронної торгівлі з точки зору захисту прав споживачів. Аналізуються праці дослідників цих відносин – як теоретиків, так і практиків – юристів, економістів, представників технічних наук. З'ясовується правова природа Інтернет-магазину, який помилково сприймається не лише споживачами, а й окремими дослідниками, як суб'єкт відносин е-торгівлі. Разом з тим, Інтернет-магазин – це бізнесовий веб-сайт, що створюється в певному порядку і використовується для рекламування та продажу товарів споживачам. В законодавстві (зокрема, Законі України «Про електронну комерцію») відсутні чіткі та зрозумілі споживачам положення про Інтернет-магазин як особливу категорію майна, що належить до нематеріальних активів, з визначенням його правового режиму (порядку створення та використання), а також особливостей правового становище його власника (права та обов'язки, пов'язані зі створенням та використанням такого активу). Власники такого ресурсу можуть використовувати різні схеми організації Інтернет-торгівлі, в т.ч. шляхом: відправки товарів (а) безпосередньо зі своїх складів або (б) зі складу свого постачальника/виробника. Проте споживач нерідко своєчасно не отримує інформацію про фактичного продавця з відповідним їй віддзеркаленням в договорі купівлі-продажу, що створює перешкоди при захисті його (споживача) прав та інтересів у разі їх порушення. У зв'язку з відсутністю в законодавстві України ефективних правових механізмів, що забезпечують інтереси споживачів у сфері е-торгівлі, пропонується доповнити Господарський кодекс України та Закон «Про електронну комерцію» низкою нових положень, що мають забезпечити прозорість відносин е-торгівлі з використанням Інтернет-магазинів, відповідальність їх власників у разі порушення ними прав споживачів, а насамперед – визначити правовий режим Інтернет-магазину як майна, що належить до нематеріальних активів, включаючи порядок його створення та використання в торговельній діяльності та пов'язані з цим обов'язки його власника.

Ключові слова: електронна торгівля/е-торгівля, Інтернет-магазин, права споживачів, вдосконалення законодавства.

ВСТУП

Загальною світовою тенденцією у сфері економіки є розвиток Інтернет-торгівлі, що стрімко поширилася завдяки використанням інформаційно-комунікаційних технологій з наданням низки переваг як для продавців (цілодобове пропонування товарів необмеженому колу споживачів; нижчі витрати на організацію та ведення торгівлі, рекламу товарів), так і для споживачів (широкий асортимент товарів та швидкий їх пошук без перерв і вихідних; нижчі ціни, ніж у звичайних магазинах; економія часу на покупки; зручність оплати). Разом з тим, електронна торгівля (далі – е-торгівля) з використанням Інтернет-магазинів може бути ризикованою для споживачів, що зумовлено широкими можливостями інформаційно-комунікаційних технологій, на яких будується така торгівля, прогалинами в правовому регулюванні відносин е-торгівлі і, відповідно, браком ефективних правових механізмів щодо запобігання зловживань в цій сфері. Зазначені обставини свідчать про актуальність дослідження відносин е-торгівлі, що потребують комплексного підходу та участі в них представників не лише правових, а й технічних та інших наук, що має забезпечити урахування специфіки таких технологій в процесі правового регулювання зазначених відносин. Втім, метою цієї статті є виявлення саме правових проблем регулювання, пов'язаних з використанням в е-торгівлі такого ресурсу, як Інтернет-магазин.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

У зв'язку з чим проаналізовано праці дослідників згаданих відносин (як правознавців, так і представників інших наук), їх (відносин) нормативно-правове регулювання, матеріали практики, виявлено прогалини в правовому регулюванні, напрацьовано рекомендації щодо їх усунення. При цьому було використано низку наукових методів і, насамперед, методи аналіз та синтезу, що дозволили встановити місце та роль Інтернет-магазину в структурі е-торгівлі, а також методи тлумачення (при виявленні правової природи Інтернет-магазину, відображених та проігнорованих законодавцем), діалектичний (щодо розвитку зазначених відносин, на які законодавець має вчасно реагувати), системний (при з'ясуванні застосування різних схем е-торгівлі при використанні Інтернет-магазинів), метод узагальнення, використання якого допомогло встановити основні властивості Інтернет-магазину як особливої категорії майна та пов'язані з цим обов'язки його власника/користувача, що, своєю чергою, дозволило сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання цих відносин.

ОБГОВОРЕННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ

В. Звасс [1] визначає основні ознаки е-торгівлі: ведеться на електронних торговельних майданчиках (чи ринках), орієнтованих на споживачів; включає крупні торговельні центри, торговельні платформи для споживачів, багатоканальні ритейлери (організації, що займається роздрібним продажем товарів широкого вжитку) і численні Інтернет-магазини; завдяки встановленню напівпостійних ланцюжків поставок хаб-компанії оточують себе постачальниками, що виконують більшість виробничих завдань і постачають товари та послуги центральній фірмі; зростанню е-торгівлі сприяють електронні каталоги і пошукові системи для пошуку інформації в Інтернеті, програмні агенти або боти, що діють автономно для пошуку товару в системі, послуги цифрової аутентифікації, що гарантують ідентичність через Інтернет. Разом з тим, в цій сфері, існують істотні ризики безпеки для учасників цих відносин у разі недобросовісності партнера/контрагента, зокрема, для покупців (щодо якості, комплектності, отримання заявленого

товару, можливості його обміну чи повернення, відшкодування пов'язаних з цим збитків, витоку конфіденційної інформації тощо). Як зазначає В. Звасс, на абсолютну безпеку в цій сфері важко сподіватися, підтвердженням чого є численні зловживання (про що свідчить як зарубіжна [2], так і вітчизняна практика [3; 4] функціонування Інтернет-магазинів). Цим зловживанням сприяють не лише можливості згаданих технологій, але й низка інших обставин: недостатнє нормативно-правове регулювання, що не встигає за розвитком у сфері економіки застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій і, відповідно, вчасному закріпленню в актах законодавства ефективних засобів, що, з одного боку, стимулюють суспільно корисне використання таких технологій, а з іншого – створюють бар'єри для запобігання зловживання ними. Зазначені обставини свідчать про актуальність проблеми використання у сфері економіки Інтернет-магазинів, що посилюється і недостатньою увагою до її розв'язання вчених-правознавців, лише деякі з яких виявляють окремі аспекти інтернет-торгівлі (В. Желіховський [5] Н.Голубєва [6] – як складової електронної комерції, М. Кузьміна [7], О. М. Язвінська [8] – в ракурсі захисту прав споживачів, В. Бунт [9], О.Гусєв [10; 11] – щодо процедури створення Інтернет-магазинів, їх оподаткування, А.М.Новицький [12] – щодо міжнародного досвіду регулюванні інтернет-відносин). Разом з тим, правовий режим Інтернет-магазинів залишається малодослідженим, а їх специфіку з точки зору застосовуваних технологій – зазвичай можна прослідкувати по працях представників технічних наук (А. Василюка [13] та Є. Ю. Лук'яненко [14], зокрема), юристів-практиків [10; 11], податкових експертів [15].

Закон України «Про електронну комерцію» [16], який мав би врегулювати основні аспекти відносин щодо об'єктів, які використовуються в Інтернет-торгівлі, включно з Інтернет-магазинами, містить лише коротке визначення Інтернет-магазину (далі – ІМ) як засобу для представлення або реалізації товару, роботи чи послуги шляхом вчинення електронного правочину (п. 8 ч. 1 ст. 3), не приділяючи увагу (а) процедурі створення такого ресурсу, включно з його реєстрацією, (б) правовому становищу його власника та/або особи, що фактично використовує для провадження підприємницької діяльності цей ресурс на відповідному правовому титулі (праві власності, праві господарського відання, праві оперативного управління праві чи користування). З огляду на значні прогалини у правовому регулюванні пересічний споживач має досить обмаль знань щодо функціонування Інтернет-магазину та можливостей захисту своїх інтересів у разі їх порушення при купівлі товарів через такий магазин, який нерідко асоціюється з суб'єктом підприємництва не лише покупцями, але й деякими науковцями [17].

Олексій Гусєв [10; 11], орієнтуючись на потреби практики, акцентує увагу на питаннях:

- нормативно-правового регулювання відносин інтернет-торгівлі (виділяючи кодекси – Цивільний [18], Господарський [19], Податковий [20], закони «По захист прав споживачів» [21], «Про захист персональних даних» [22], «Про телекомунікації» [23], «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [24]; постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживачів товарів» [25]; накази: Міністерства економіки України «Про затвердження Правил продажу товарів на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями» [26], Міністерства економіки України «Про затвердження Правил роздрібної торгівлі непродовольчими товарами» [27], Міністерства економіки та з

питань європейської інтеграції України «Про затвердження Правил роздрібної торгівлі продовольчими товарами» [28]);

• стадіях заснування Інтернет-магазину: (1) створення суб'єкта підприємництва, який здійснюватиме торгівлю через мережу Інтернет (передбачає обрання організаційно-правової форми; обрання системи оподаткування; юридичне оформлення трудових відносин з особами, які будуть працівниками інтернет-магазину; отримання необхідних дозвільних документів) та або прийняття рішення вже створеним суб'єктом підприємництва про започаткування інтернет-торгівлі через інтернет-магазин; (2) створення веб-сайту інтернет-магазину, що передбачає укладення договорів про створення (розробку) веб-сайту; реєстрацію доменного імені для інтернет-магазину; розміщення веб-сайту в мережі Інтернет.

Зупинимося на таких аспектах Інтернет-магазину: ІМ як вид «безтілесного» майна; порядок його створення та закріплення за суб'єктом підприємництва; особливості правового становища особи, що використовує Інтернет-магазин для продажу товарів/інших благ.

Інтернет магазину зазвичай визначають як бізнес-сайт – сукупність веб-сторінок, доступних в мережі Інтернет, що об'єднані як за змістом, так і навігаційно [10; 11; 13; 16], як програмний комплекс, який дозволяє продавати товари чи послуги через мережу Інтернет та автоматизувати управління бізнес-процесами [13]. Зазвичай сайт в Інтернеті є масивом пов'язаних даних, що має унікальну адресу і сприймається користувачем як єдине ціле [29].

Відповідно до ст.1 Закону «Про авторське право та суміжні права» [30] веб-сайт – це сукупність даних, електронної (цифрової) інформації, інших об'єктів авторського права і (або) суміжних прав тощо, пов'язаних між собою і структурованих у межах адреси веб-сайта і (або) облікового запису власника цього веб-сайта, доступ до яких здійснюється через адресу мережі Інтернет, що може складатися з доменного імені, записів про каталоги або виклики і (або) числової адреси за Інтернет-протоколом. Отже, Інтернет-магазин (далі – ІМ) як веб-сайт є так званим безтілесним майном або нематеріальними активами. Відповідно до Податкового кодексу України [20, пп. 14.1.120 п. 14.1 ст. 14] нематеріальні активи визначаються як відповідні права (власності, користування, майнові права платника податку в установленому законодавством порядку) на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності (інтелектуальної власності), а згідно п. 4 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 [30], нематеріальні активи — це немонетарний актив, який не має матеріальної форми й може бути ідентифікований.

Як зазначає О. Гусев [10; 11], створення веб-сайту для інтернет-магазину може здійснюватися різними способами (шляхом: 1) створення веб-ресурсу власними силами; 2) замовлення розробки веб-сторінки іншій особі (укладення підрядного договору); 3) придбання готового проекту сайту; 4) оренди вже реалізованого проекту веб-сайту тощо), що опосередковуються відповідними договорами (про надання послуг, підряду, купівлі-продажу, найму, авторського договору тощо). Своєю чергою, за оцінкою О.Павленко [15], створення сайту зазвичай включає три основні етапи робіт: розробка дизайну сайту, верстання його веб-сторінок і його програмування. Для роботи сайту необхідно зареєструвати доменне ім'я (головна складова адреси в мережі Інтернет) і сплатити за хостинг (послуги з розміщення сайту в мережі — на інтернетному сервері).

Суб'єкт господарювання (його засновники), плануючи використовувати для торгівлі товарами Інтернет-магазин (далі – ІМ), стикаються з такими проблемами:

визначення правового титулу такого «безтілесного майна» як веб-сайт ІМ, якщо він належить засновнику/одному із засновників суб'єкта господарювання/господарської організації (ГО), що використовуватиме ІМ для продажу товарів, і передається суб'єкту підприємництва (закріплюється за ним) на певному правовому титулі залежно від бажання такого засновника/учасника та/або приписів закону. Відповідно до ГК України [19, ст. 133] це може бути право користування або один з основних титулів, передбачених ст. 133 ГК (право власності, право господарського відання, право оперативному управлінню). Вибір основного титулу сайту, на якому він передається як вклад засновника/учасника такої ГО залежить від вимог закону (право власності – щодо господарських товариств, кооперативів; право господарського відання або право оперативного управління – за унітарними підприємствами не лише державної та комунальної власності, а й, як свідчить практика, і приватної власності). Якщо Інтернет-магазину належить засновнику суб'єкта господарювання певної організаційно-правової форми, то постає питання щодо визначення підстав, на яких він передається суб'єкту господарювання: як вклад засновника-власника сайту чи на праві користування. У разі використання ІМ унітарним підприємством його засновник може закріпити цей ресурс на правовому титулі основного майна підприємства чи на підставі договору оренди/користування (подібна можливість не виключається надміру демократичними положеннями ст. 133 Господарського кодексу [19], що надає можливість засновникові обрати будь-який не заборонений законодавством титул майна, якщо відсутній прямий припис щодо цього);

створення такого активу власними силами або на підставі договору про створення сайту найбільш поширений варіант – договір про створення (розробку) веб-ресурсу, який є складним (має ознаки різних поіменованих договорів, передбачених Цивільним кодексом України, зокрема договору підяду, договору про надання послуг, договору про передачу майнових прав інтелектуальної власності на відповідні об'єкти, договору зберігання тощо), складовою якого є технічне завдання, що має включати умови щодо: структури та ключових принципів роботи веб-сайту; бажаного дизайну веб-сторінок та принципів розміщення інформації на ньому [10; 11]. Недостатність нормативно-правової регламентації створення веб-ресурсу зумовлює чимало проблем, проте, як зазначає О. Гусев [10; 11], дозволяє юристам заповнити ці прогалини договірним регулюванням, реалізуючи свої професійні знання;

після завершення створення ІМ, необхідно розмістити його в мережі Internet. Тут можливі два варіанти: перший - використати комп'ютер, що разом з Web-сервером й Web-вузлом перебуває в офісі власника сайту ІМ й підключається до Internet по виділеній лінії, або скористатися для розміщення Web-вузла послугами спеціальних організацій (хостерів), встановивши договірні відносини щодо розміщенні і зберігання файлів сайту на спеціальних комп'ютерах/серверах. Другий варіант з використанням хостера опосередковуються договором про надання послуг між власником інтернет-магазину та провайдером інтернет-послуг. Послуги веб-хостингу за своєю правовою природою є договором найму (оренди), де предметом виступає певний обсяг пам'яті на жорсткому диску сервера орендодавця, на якому власне і буде зберігатися веб-сторінка інтернет-магазину підприємця [11].

Юридичні питання реєстрації доменного імені інтернет-магазину: згідно зі ст. 1 Закону «Про телекомунікації» [23] домен – це частина ієрархічного адресного простору мережі Інтернет, яка має унікальну назву, що її ідентифікує,

обслуговується групою серверів доменних імен та централізовано адмініструється. Реєстрація доменного імені як засобу ідентифікації Інтернет-магазину магазину (чи будь-якого іншого веб-сайту) в мережі Інтернет здійснюється на підставі відповідного (договору про реєстрацію доменного імені), для укладення договору якого фахівці [10; 11] рекомендують звертатися лише до акредитованих реєстраторів доменних імен, які включені до офіційних списків реєстраторів доменних імен [32], що, завдяки відсутності посередників, гарантує високу якість, оптимальні строки і меншу вартість надання відповідних послуг (за рахунок відсутності проміжної ланки у відносинах). Правове регулювання використання доменних імен в Україні здійснюється Законом України «Про телекомунікації» [23]; а також низкою спеціальних актів, розміщених на сайті hostmaster.ua [33], серед яких документи по доменах (Документи по домену .UA, Документи щодо публічних доменів другого рівня (EPP), Регламент реєстрації IDN), Документи щодо UA-DRP, Регламенти публічних сервісів (Регламент публічного Інтернет - сервісу WHOIS, що вступив у дію з 25.05.2018, Регламент публічного Інтернет - сервісу WHOIS, який набуває чинності з 19.03.2019), Умови використання Інтернет-сервісу UANIC, а також Порядок супроводу доменного імені у випадку, коли воно не обслуговується реєстратором. При визначенні написання конкретного доменного імені практики [10; 11] радять використовувати знаки, що повністю (в крайньому випадку частково, зокрема, у вигляді аббревіатури) співпадатимуть із знаком чи позначенням, яке є зареєстрованим в Україні як комерційне (фірмове) найменування, чи торговельну марку (в разі її наявності), що дозволить уникнути проблеми з таким зловживанням як кіберсквотинг (англ. cybersquatting) – реєстрація або придбання доменних імен, співзвучних назвам відомих компаній, або просто з «дорогими» назвами з метою їхнього подальшого перепродажу або розміщення реклами, що використовується як різновид електронного бізнесу [34; 35] завдяки прогалинам в законодавстві щодо його заборони/обмежень та відсутністю зв'язку між системою реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності та системою реєстрації доменних імен [10; 12]: ресурс доменних імен, порівняно з торговельними марками та комерційними найменуваннями, є доволі обмеженим (стосовно торговельних марок або комерційних найменувань різні суб'єкти підприємництва можуть використовувати однакові позначення, якщо, наприклад, діють у різних секторах економіки; натомість доменне ім'я може бути тільки одне в межах однієї доменної зони). Тому в світі набуло поширення практика, коли одна особа реєструє торговельну марку чи комерційне найменування, під яким вона буде займатися підприємництвом, а інша реєструє доменне ім'я з аналогічним написанням і цим самим не дає власнику торговельної марки зареєструвати веб-сайт з таким же написанням. У зв'язку з цим згодом можуть виникнути проблеми, пов'язані з бажанням підприємця-власника Інтернет-магазину, щоб доменне ім'я ІМ за написанням співпадало з комерційним найменуванням чи торговельною маркою зазначеної особи [10; 11].

ВИСНОВКИ

Отже, Інтернет-магазин як веб-сайт є видом майна – нематеріальним активом, що створюється та використовується у певному порядку, який, однак, визначається не лише державою, але й суб'єктами господарювання, що діють у сфері телекомунікацій (так, Регламент особливостей реєстрації приватних доменних імен другого рівня в домені .UA (в редакції від 01.04.2014 р.) розроблений спільно ТОВ «Хостмайстер», адміністраторами публічних доменів та реєстраторами 1 квітня 2014 року [36], Регламент публічного домену (в редакції від 01.11.2013 р.) розроблений спільно ТОВ

«Хостмайстер», адміністраторами публічних доменів та реєстраторами 1 листопада 2013 року [37] та ін.). Разом з тим, Закон «Про електронну комерцію» не містить більш-менш ґрунтовних норм про Інтернет-магазин як майно, а також чітких і зрозумілих для пересічного споживача положень про особливості правового статусу його власника, який може використовувати такий ресурс або для реалізації товарів з власних складів, або для просування виключно чи частково товарів інших суб'єктів підприємництва (як виробників, так і посередників), що мало б відображатися в договорі зі споживачем (однак в законодавстві подібна вимога відсутня, що зменшує можливості споживачів у сфері е-торгівлі захистити свої права у разі їх порушення).

Вирішення цієї проблеми бачиться у внесенні доповнень в такі акти законодавства:

ГК України, зокрема ст. 263 «Господарсько-торговельна діяльність» щодо можливості використання електронної форми торгівлі через Інтернет-магазини, порядок здійснення якої регулюється Законом «Про електронну комерцію» та іншими актами законодавства;

Закон «Про електронну комерцію» щодо: правового режиму Інтернет-магазину як виду майна (нематеріальних активів); схем зв'язків, що застосовуються у сфері е-торгівлі з використанням ІМ; правового становища власників/фактичних користувачів ІМ, включно з їх обов'язками та відповідальністю, пов'язаними з використанням в ланцюжку е-торгівлі постачальника товарів як безпосереднього учасника цих відносин; засобів регулювання відносин е-торгівлі, включно із саморегулюванням; критеріїв делегування саморегулювним організаціям у цій сфері окремих повноважень держави; санкцій, що застосовуються за порушення, пов'язані з е-торгівлею, та порядком їх застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Vladimir Zwass. E-commerce // URL: <https://www.britannica.com/technology/e-commerce> (дата звернення 27.01.2019).
2. Європейські інтернет-магазини масово порушують права клієнтів // URL : <https://ua.news/ua/yevropejski-internet-magazyny-masovo-porushuyut-prava-kliyentiv/> (дата звернення 22.02.2019).
3. Більшість інтернет-магазинів працює поза законом про захист прав споживачів // Мультимедійна платформа іномовлення України : URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economics/2133247-bilsist-internetmagaziniv-pracue-poza-zakonom-pro-zahist-prav-spozivaciv.html> (дата звернення 10.05.2017).
4. Обдурять і обкрадуть: антирейтинг популярних інтернет-магазинів України // // <https://znaj.ua/society/obduryat-i-obkradut-antyrejtyng-populyarnyh-internet-magazyniv-ukrayiny> (дата звернення 02.02.2019).
5. Желіховський В. Поширення електронної комерції в Україні // URL : <http://ippi.org.ua/sites/default/files/07zveku.pdf> (дата звернення 27.01.2019)
6. Голубева Н.Ю. Розділ 9. Електронна комерція // ІТ-право: теорія та практика: Навч.посібник / авт. кол-в; за ред.. Є.О. Харитоновна, О.І. Харитонової. – Одеса: Фенікс, 2017 р. – С. 240-256.
7. Кузьміна М. М. Правове регулювання захисту прав споживачів в Інтернет-торгівлі // Право та інновації. – 2014. - № 3(7). – С. 36-42.

8. Язвінська О. М. Цивільно-правова відповідальність за порушення законодавства про захист прав споживачів // Економіка та управління на транспорті. 2016. Вип. 2. С. 255–261.
9. Бунт Володимир. Особливості правової діяльності інтернет-магазину // URL: <https://blog.liga.net/user/vbunt/article/12906> (дата звернення 27.01.2019).
10. Гусев Олексій. Правові аспекти створення інтернет-магазину. Частина 1. // URL : <http://justa.com.ua/blog/pravovi-aspekti-stvorennya-interent-magazinu-chastina-1> (дата звернення 27.01.2019).
11. Олексій Гусев. Правові аспекти створення інтернет-магазину. Частина 2. // URL : <http://justa.com.ua/blog/pravovi-aspekti-stvorennya-interent-magazinu-chastina-2> (дата звернення 27.01.2019).
12. Новицький А. М. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕРНЕТ Юридичний вісник 2 (31) 2014 , с. 51-58 // URL: http://law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2014/statji_n2-31_2014/12.pdf (дата звернення 02.02.2019).
13. Василюк А. Інтелектуальна система “Інтернет-магазин музичного обладнання” // URL : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/22811/1/52-Vasyliuk-373-381.pdf> (дата звернення 02.02.2019).
14. Лук'яненко Є. Ю., Щодо питання управління глобальною мережею Інтернет ОДО ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ГЛОБАЛЬНОЮ МЕРЕЖЕЮ ІНТЕРНЕТ / Є. Ю. Лук'яненко // МЕНЕДЖЕР, 2014 р., № 2 (68), с. 70-73 // URL : file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/Nzhm_2014_2_13.pdf (02.02.2019).
15. Павленко Олексій. Створення веб-сайта // URL : <HTTPS://I.FACTOR.UA/UKR/JOURNALS/NIBU/2017/AUGUST/ISSUE-66/ARTICLE-29779.HTML> (дата звернення 25.02.2017).
16. Закон України від 03.09.2015 р. «Про електронну комерцію» // ВВР України, 2015 р., № 45, ст. 410.
17. Еннан Руслан Євгенович. Правове регулювання відносин у мережі Інтернет. URL : <http://aphd.ua/publication-173/> (дата звернення 31.07.2018).
18. Цивільний кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. // Голос України. - 2003.- 12-13 березня.
19. Господарський кодекс України від 16.01.2003 // ВВР України. 2003. № 18. Ст. 144.
20. Податковий кодекс України від 02.12.2010 // Офіційний вісник України, 2010, № 92.
21. Закон України від 12.05.1991 р. «Про захист прав споживачів» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 30, ст. 379.
22. Закон України від 1 червня 2010 року «Про захист персональних даних» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 34, ст. 481.
23. Закон України від 18.11. 2003 «Про телекомунікації» // ВВР України, 2004, № 12, ст.155.
24. Закон від 15 грудня 1993 «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 7, ст. 36.
25. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 червня 2006 р. N 833 «Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживачів товарів» // Офіційний вісник України від 05.07.2006— 2006 р., № 25, стор. 53, стаття 1818.

26. Наказ Міністерства економіки України 19.04.2007 N 103 «Про затвердження Правил продажу товарів на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями» // ОВУ. 2007. № 80. стор. 52, стаття 2982.
27. Наказ Міністерства економіки України 19.04.2007 № 104 «Про затвердження Правил роздрібної торгівлі непродовольчими товарами» // 2007. № 86, стор. 197, стаття 3183
28. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України 11.07.2003 N 185 «Про затвердження Правил роздрібної торгівлі продовольчими товарами» // ОВУ, 2003 р., № 30, стор. 310, стаття 1581
29. Поняття, структура та різновиди веб-сайтів. автоматизоване розроблення веб-сайтів // URL : www.ndu.edu.ua/liceum/web.pdf (дата звернення 03.02.2019).
30. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи": затв. Наказом Міністерства фінансів України 18.10.99 N 242 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99> (дата звернення 25.02.2019).
31. Закон України від 23 грудня 1993 р. «Про авторське право і суміжні права» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64)
32. Список реєстраторів UA // URL : <https://hostmaster.ua/registrars/> (дата звернення 01.03.2019)
33. URL: <https://hostmaster.ua/documents.php> (дата звернення 01.03.2019).
34. Вронська Є.А., Леус А.М.. Кіберсквотинг – незвичайний вид електронного бізнесу // URL : http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64355.doc.htm (дата звернення 01.03.2019).
35. Кіберсквотинг: його види, комерційна ефективність, актуальність сьогодні // URL : <http://ukrarticles.pp.ua/biznes-i-finansy/16005-kiberskvotting-ego-vidy-kommercheskaya-yeffektivnost-aktualnost-segodnya.html> (дата звернення 01.03.2019).
36. Регламент особливостей реєстрації приватних доменних імен другого рівня в домені .UA (в редакції від 01.04.2014 р.): розроблений спільно ТОВ «Хостмайстер», адміністраторами публічних доменів та реєстраторами 1 квітня 2014 року // URL : file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/Reglament_UA_1.0_UK.pdf (дата звернення 25.02.2019).
37. Регламент публічного домену (в редакції від 01.11.2013 р.): розроблений спільно ТОВ «Хостмайстер», адміністраторами публічних доменів та реєстраторами 1 листопада 2013 року // URL : file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/Reglament2ld_3.2_UK.pdf (дата звернення 25.02.2019).

LEGAL REGIME OF THE INTERNET SHOP

Vinnyk O. M., Doctor of Legal Sciences, Professor,
Corresponding Member of NALS of Ukraine, Main
Researcher of the of the department of legal support of a
market economy of the Academician F. H. Burchak
Scientific Research Institute of Private Law and
Entrepreneurship of NALS of Ukraine (Kyiv)

Keywords: e-commerce / e-trade, e-trade, consumer rights, legislation improvement.

The article is accustomed to the actual problem of electronic trade in terms of consumer rights protection. The works of researchers of these relations - both theorists and practitioners - lawyers, economists, representatives of technical sciences are analysed. The legal nature of an online store, which is mistakenly perceived not only by consumers but also by individual researchers as the subject of e-trade relations, is also clarified. However, an online store is a business website that is created in a certain order and is used for the promotion and sale of goods to consumers. In the legislation (in particular, the Law of Ukraine "On e-commerce"), there are no clear and understandable provisions for the Internet store as a special category of property belonging to intangible assets, with the definition of its legal regime, as well as the peculiarities of the legal status of its owner (rights and obligations related to the creation and use of such an asset). Owners of such a resource can use different schemes for the organization of Internet commerce: the dispatch of goods directly from their warehouses or from their supplier / manufacturer. However, the consumer is not timely informed about the actual seller and the corresponding display of this circumstance in the contract of sale, which makes it difficult to protect his (the consumer) rights and interests in case of violation of them. However, the consumer often in a timely manner does not receive information about the actual seller, with its corresponding reflection in the contract of sale, which creates obstacles in protecting his (the consumer) rights and interests in case of violation. In connection with the lack of effective legal mechanisms for ensuring consumer interests in the field of e-trade in the legislation, it is proposed to supplement the Commercial Code of Ukraine and the Law "On E-Commerce" with a number of new provisions that should ensure the transparency of e-commerce relations with the use of Internet- shops, the responsibility of their owners in case of violation of their rights of consumers, and above all - to determine the legal regime of the Internet store as property belonging to intangible assets, including the procedure for its creation and the use in commercial activities and the associated responsibilities of the owner.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Бакалінська О. О.,

доктор юридичних наук, провідний науковий співробітник відділу правового забезпечення ринкової економіки Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

В статті досліджені передумови і особливості формування законодавства України в сфері кібербезпеки, визначені проблеми та перспективи його подальшого розвитку з точки зору оцінки наявних небезпек та загроз. Визначені напрями адаптації чинного законодавства про кібербезпеку до стандартів ЄС в межах реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Ключові слова: безпека інформації, інформаційна безпека, кіберпростір, кібербезпека.

У сучасних умовах роль інформаційного середовища неухильно зростає, а на зміну класичним способам торгівлі і обміну приходить електронна комерція. Кіберпростір – це новий канал для створення і поширення різноманітної інформації, він став новим двигуном зростання економіки, новою платформою соціального управління, новим способом міжнародного співробітництва, до того ж і зовсім новою сферою державного суверенітету. Однак кіберпростір надає нам не тільки ресурси, можливості, але і містить загрози. Кібербезпека сучасної держави має прямий вплив на всі складові його політики. Голова КНР Сі Цзіньпін зазначив, що в наші дні національна безпека неможлива без її кібербезпеки, а модернізація країни неможлива без її інформатизації¹.

Кібернапади – це найбільші ризики, з якими може стикнутися будь-яка організація. За даними глобального огляду, проведеного об'єднанням ISACA тільки 38% респондентів вважають, що вони підготовлені до кібернападів, решта 83% відносять кібернапади до однієї з найнебезпечніших загроз для організації. За наявності великого обсягу персональної та конфіденційної інформації, яку пересилають за допомогою електронних засобів, несанкціонований доступ до неї може спричинити серйозні наслідки².

З огляду на вищенаведений вислів варто визначитися з термінами. До сьогодні в публікаціях можна зустріти різні поняття, що використовуються як синоніми, зокрема «безпека інформації», «інформаційна безпека», та «кібербезпека», автори, підміняючи між собою ці поняття вводять суспільство в оману.

¹ Ибрагимова Г. Стратегия КНР в киберпространстве: вопросы управления интернетом и обеспечение информационной безопасности // Индекс безопасности. 2013. № 1 (104). С. 169—184

² Стандарти ISO/IEC захистять від кіберзагроз. URL: <http://csm.kiev.ua> (дата звернення: 31.08.2016).

Поняття «безпека інформації»¹ визначено в розділі 2 міжнародного стандарту-довідника 27000:2016, в якому визначається, що безпека інформації це збереження конфіденційності (2.12), цілісності (2.40) і можливості застосування (2.9) інформації. Крім того, можуть бути використані інші властивості інформації, такі як справжність (2.8), контрольованість, незаперечність авторства (2.54) і надійність (2.62)².

Вперше поняття інформаційної безпеки було визначено у Законі України від 09.01.2007 р. № 537-V «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки»³, в якому, інформаційна безпека визначається як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації.

Стандарт ISO/IEC 27032 – надає визначення «кібербезпеки» через категорію безпеки кіберпростору – збереження конфіденційності, цілісності та доступності інформації у кіберпросторі. При цьому, кіберпростором є середовище, що виникає внаслідок функціонування на основі єдиних принципів і за загальними правилами інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем⁴.

Дослідження цієї проблеми можна розпочати з термінології, що її започатковано в міжнародному стандарті ISO/IEC 27032:2012. Серед науковців варто виділити праці: Алпесєва А.С., Архіпова О.Є., Чепуренко Я.О. Мохора В.В., Бакалинського О.О. Богданова О.М., Грибуніна В.Г., Горбатько О.В. Напрями розвитку кібербезпеки були описані Лебедевим В., Огородніковим Д., Олейніком М., Прозоровим Д., Свищевим А., Є.В. Брежневим, А.А. Коваленком, О.О. Ілляшенком. Аналізу оцінки ризиків кібербезпеки у банківській сфері присвячено роботу Євсєєва С.П. та інших. Наразі тема щодо безпеки у кіберпросторі є найпоширенішою і найбільш затребуваною суспільством, оскільки це стосується кожного, хто стикається зі світом інформаційних технологій.

При наявності подібних ризиків формування власного підходу до забезпечення кібербезпеки на сьогоднішній день представляється необхідним для будь-якої держави. Таким чином, розвиток такого нового типу протистояння, як інформаційне, перехід гонки озброєнь в гонку технічних озброєнь в кіберпросторі, що також обумовлює актуальність дослідження відносин держав в сфері кібербезпеки. На думку фахівців збройних сил США в області кібербезпеки, в технічному плані повна адекватна система кіберзахисту передбачає побудову та використання таких основних підсистем: підсистеми захисту (Protection Capabilities), що забезпечує скритність випромінювань радіоелектронних засобів, систем і засобів зв'язку, комп'ютерну безпеку (Computer Security) і інформаційну безпеку (InfoSec); підсистеми виявлення (Detection Capabilities), що

¹ Архипов А. Приставка кибер-: все ли очевидно // Захист інформації. 2016. № 3. Т. 18. С. 203-209.

² Международный ISO/IEC стандарт 27000 Информационные технологии – Методы и средства обеспечения безопасности -Системы менеджмента информационной безопасности – Общие сведения и словарь. ISO/IEC 27000:2016 (E) /А. Горбунов. URL: www.pqm-online.com (дата звернення 01.04.2019).

³ Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007 № 537-V // Відомості Верховної Ради України. 2007. № 12. ст.102.

⁴ ISO/IEC 27032:2012 Information technology -- Security techniques – Guidelines for cybersecurity. URL: www.iso.org/standard/44375.html (дата звернення 01.04.2019)/

забезпечують розпізнавання аномалій в мережі за рахунок застосування систем їх виявлення; підсистеми реагування на зміни технічних параметрів і обстановки (Reaction Capabilities), що забезпечує відновлення (в тому числі реконфігурацію) і виконання інших процесів інформаційних операцій¹. На думку окремих авторів, система кіберзахисту, створена відповідно до вищезазначених вимог, не забезпечує повною мірою кібербезпеки об'єкта інформатизації і, в першу чергу, органів державної влади та оборони. Забезпечення кібербезпеки цих органів має здійснюватися єдиною інтелектуальною системою кібербезпеки, що є частиною системи інформаційної безпеки. При цьому в основу побудови перспективної системи кібербезпеки має бути покладено поняття еволюції системи, тобто здатність її адаптації через зміну параметрів під впливом зовнішніх і внутрішніх кіберзагроз (кібератак) і технологій, що застосовуються для протидії їм протягом свого життєвого циклу². Безумовно, що створення такої системи можливо лише шляхом поєднання всього спектру заходів державного регулювання від законодавчого регулювання до ефективного та відповідального правозастосування.

Метою даної статті є аналіз законодавства України у сфері кібербезпеки, а також визначення проблем, пріоритетів та напрямів розвитку нормативно-правового регулювання в сфері кібербезпеки.

До прийняття Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»³, правову основу кібербезпеки України становили Конституція України, закони України «Про основи національної безпеки», «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», та інші закони, Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність⁴, інші міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Доктрина інформаційної безпеки України, а також інші нормативно-правові акти.

Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» визначає правові та організаційні основи забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України у кіберпросторі, основні цілі, напрями та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, осіб та громадян у цій сфері, основні засади координації їхньої діяльності із забезпечення кібербезпеки.

Стаття 1 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» визначає, що кібербезпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі.

¹ Паршин С.А., Горбачев Ю.Е., Кожанов Ю.А. Кибервойны – реальная угроза национальной безопасности? М.: КРАС АНД, 2011. 96 с.

² Бородакий Ю.В., Добродеев А.Ю., Бутусов И.В. Кибербезопасность как основной фактор национальной и международной безопасности XXI века (часть 2) // Вопросы кибербезопасности. №1(2). 2014. С. 5-12.

³ Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України № 2163-VIII від 05.10.2017 // Відомості Верховної Ради. 2017. № 45. ст.403.

⁴ Про кіберзлочинність. Конвенція Ради Європи від 21.11.2001 // Офіційний вісник України від 10.09.2007 р., № 65, стор. 107, стаття 2535, код акта 40846/2007.

Нажаль, дія вищевказаного Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» не поширюється на відносини та послуги, пов'язані із змістом інформації, що обробляється (передається, зберігається) в комунікаційних та/або в технологічних системах, соціальних мережах, приватних електронних інформаційних ресурсах в мережі Інтернет (включаючи блог-платформи, відеохостинги, інші веб-ресурси). Проте, запровадження положень Закону у цій сфері може розглядатися як істотне порушення прав людини відповідно до положень Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод, зокрема ст. 10 Конвенції¹.

Забезпечення кібербезпеки в Україні ґрунтується на принципах: верховенства права, законності, поваги до прав людини і основоположних свобод та їх захисту в порядку, визначеному законом; забезпечення національних інтересів України; відкритості, доступності, стабільності та захищеності кіберпростору, розвитку мережі Інтернет та відповідальних дій у кіберпросторі; державно-приватної взаємодії, широкої співпраці з громадянським суспільством у сфері кібербезпеки та кіберзахисту, зокрема шляхом обміну інформацією про інциденти кібербезпеки, реалізації спільних наукових та дослідницьких проєктів, навчання та підвищення кваліфікації кадрів у цій сфері; пропорційності та адекватності заходів кіберзахисту реальним та потенційним ризикам, реалізації невід'ємного права держави на самозахист відповідно до норм міжнародного права у разі вчинення агресивних дій у кіберпросторі; пріоритетності запобіжних заходів; невідворотності покарання за вчинення кіберзлочинів; пріоритетного розвитку та підтримки вітчизняного наукового, науково-технічного та виробничого потенціалу; забезпечення демократичного цивільного контролю за утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями та правоохоронними органами, що провадять діяльність у сфері кібербезпеки та ін.

Національна система кібербезпеки представляє собою комплексну систему взаємодії низки державних органів, зокрема, Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національною поліцією України, Службою безпеки України, Міністерством оборони України та Генеральним штабом Збройних Сил України, розвідувальними органами, Національним банком України, діяльність яких спрямована на забезпечення кібербезпеки та взаємопов'язаних заходів політичного, науково-технічного, інформаційного, освітнього характеру, організаційних, правових, оперативно-розшукових, розвідувальних, контррозвідувальних, оборонних, інженерно-технічних заходів, а також заходів криптографічного і технічного захисту національних інформаційних ресурсів, кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури.

Провідним суб'єктом національної системи кібербезпеки є Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України², що забезпечує формування та реалізацію державної політики щодо захисту у кіберпросторі державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, здійснює державний контроль у цих сферах; координує діяльність інших суб'єктів забезпечення кібербезпеки щодо кіберзахисту; забезпечує створення та функціонування Національної телекомунікаційної мережі, впровадження організаційно-технічної моделі кіберзахисту; здійснює організаційно-технічні заходи із запобігання, виявлення та реагування на

¹ Про захист прав людини і основних свобод. Європейська конвенція. від 04.11.1950 // Офіційний вісник України від 16.04.1998. 1998, № 13. № 32 від 23.08.2006. Стор. 270.

² Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України: Закон України від 07.11.2018, № 2155-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2006, № 30, ст.258

кіберінциденти і кібератаки та усунення їх наслідків; інформує про кіберзагрози та відповідні методи захисту від них; забезпечує впровадження аудиту інформаційної безпеки на об'єктах критичної інфраструктури, встановлює вимоги до аудиторів інформаційної безпеки, визначає порядок їх атестації (переатестації); координує, організовує та проводить аудит захищеності комунікаційних і технологічних систем об'єктів критичної інфраструктури на вразливість; забезпечує функціонування Державного центру кіберзахисту.

Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» закріпив загальну архітектуру національної системи кібербезпеки та розподіляє завдання та повноваження між основними суб'єктами забезпечення кібербезпеки.

Реалізація положень Стратегії кібербезпеки України та Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» передбачає розробку та застосування якісно нового законодавства в сфері кібербезпеки і оборони, що засноване на напрацьованому за п'ять років гібридної війни досвіді та імплементації новітніх положень законодавства ЄС та США, зокрема, підлягають розробці наступні нормативні акти: Закон України «Про критичну інфраструктуру та її захист», Порядок віднесення об'єктів критичної інфраструктури, Порядок формування переліку об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, Реєстр об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, Перелік об'єктів критичної інфраструктури, Загальні вимоги з кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури, Протокол спільних дій як механізм взаємодії суб'єктів кіберзахисту, Положення про аудит інформаційної безпеки об'єктів критичної інфраструктури. Результатом впровадження зазначених нормативних актів має стати Комплексний огляд сектору безпеки і оборони, частиною якого має стати Національний огляд кіберзахисту.

Важливим кроком на шляху створення сучасної системи кіберзахисту України стало прийняття Постанови Кабінету Міністрів України № 518 від 19 червня 2019 року «Про затвердження Загальних вимог до кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури»¹, якою встановлено: визначення загальних вимог з кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури; встановлення обов'язкових заходів забезпечення захисту від кібератак; запобігання порушенню конфіденційності; цілісності та доступності інформаційних ресурсів; сталого функціонування.

Варто відзначити, що розвиток законодавства в сфері кібербезпеки в Україні безпосередньо пов'язаний з євроінтеграційними прагненнями України та розвитком правового регулювання електронної комерції в межах СОТ.

27 червня 2014 року України уклала Угоду про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони². В ст. 3 Додатку XVII (Нормативно-правове наближення до набуття повного режиму внутрішнього ринку в конкретному секторі) зазначено: “1. Згідно зі статтями 114, 124, 133 та 139 Глави 6 «Заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля» та Глави 7 «Поточні платежі і рух капіталу» Розділу IV цієї Угоди та статті 2(1) цього Додатка, Україна транспонує і на постійній основі впроваджує чинне

¹ Про затвердження Загальних вимог до кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури. Постанови Кабінету Міністрів України № 518 від 19 червня 2019 року // Офіційний вісник України від 02.07.2019. 2019 р., № 50, стор. 53, стаття 1697, код акта 94896/2019

² Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. // Офіційний вісник України від 26.09.2014. 2014. № 75, том 1, стор. 83, стаття 2125

законодавство ЄС, зазначене у Доповненнях, у свою національну правову систему відповідно до статті 2(2) цього Додатка¹.

У січні 2012 року в ЄС було ініційовано реформування законодавства Європейського Союзу в сфері захисту персональних даних з метою приведення його у відповідність до вимог “цифрової епохи” та на виконання Стратегії Єдиного Цифрового Ринку Європи (Digital Single Market Strategy). В зв’язку з цим були підготовлені два документи – Директива 2016/680 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 27 квітня 2016 р. про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних компетентними органами для цілей запобігання, розслідування, виявлення або переслідування кримінальних злочинів або виконання кримінальних покарань та про вільне переміщення таких даних, а також про скасування Рамкового Рішення Ради 2008/977 та Регламент (Євросоюз) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних та про вільне переміщення таких даних, а також про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних(GDPR))².

07.02.2013 р. Європейський Союз ухвалив Стратегію кібербезпеки, метою якої є відкритий, надійний і безпечний кіберпростір. Одразу після оприлюднення Стратегії було розпочато роботу над відповідною директивою. Важливо наголосити, що цей документ розроблявся не окремо від інших напрямків, а в якості частини Стратегії Єдиного Цифрового Ринку (Digital Single Market Strategy), з одного боку, і частини Європейського Порядку Денного з питань безпеки (European Agenda on Security), з іншого.

Стратегія та Порядок денний були оприлюднені навесні 2015 року, в липні 2016 року Європейська Комісія презентувала “Додаткові заходи по сприянню розвитку індустрії кіберзахисту”, а 06.07.2016 була ухвалена Директива ЄС щодо заходів по забезпеченню високого загального рівня безпеки мережевих та інформаційних систем у всьому Союзі (DIRECTIVE (EU) 2016/1148 – NIS Directive). Ця Директива закладає єдині правила та вимоги в сфері кібербезпеки для всіх країн ЄС, але залишає за кожною країною-членом право вжити власних заходів щодо імплементації норм цієї Директиви в національне законодавство (це мало б бути зроблено до 9 травня 2018 року)³.

Для досягнення мети Директиви (забезпечення більш високого рівня мережевої та інформаційної безпеки в межах Європейського Союзу) необхідно вжити заходів в трьох основних напрямках:

підвищити спроможність системи кібербезпеки на національному рівні;

підвищити рівень пан-європейського співробітництва;

запровадити управління ризиками та зобов’язати сповіщати про кіберінциденти операторів базових послуг та провайдерів цифрових послуг.

¹ Біла книга. Пропозиції до політики щодо реформування сфери кібербезпеки в Україні Матеріал для обговорення (Policy Paper).

² Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance) // OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88.

³ Directive (EU) 2016/1148 of the European Parliament and of the Council of 6 July 2016 concerning measures for a high common level of security of network and information systems across the Union // OJ L 194, 19.7.2016, p. 1–30.

Важливе значення для подальшого розвитку законодавчого регулювання в сфері кібербезпеки має також Директива Ради 2008/114/ЄС від 8 грудня 2008 року про ідентифікацію і визначення європейських критичних інфраструктур та оцінювання необхідності покращення їх охорони та захисту. Відповідно до Директиви встановлюється процедура ідентифікації і визначення європейських критичних інфраструктур («ЄКІ») та сформовані підходи до формування єдиного підходу для оцінювання необхідності покращення охорони та захисту таких інфраструктур з метою сприяння захисту населення. Вважаємо за необхідне врахувати положення цього документу як при розробці національного нормативного акту, так і локальних актів суб'єктів господарювання.

Особливої уваги заслуговують визначені Директивою 2008/114/ЄС Наскрізні критерії оцінки ЄКІ, зазначені в параграфі 1, що включають: (a) критерій нещасних випадків (оцінюється потенційна кількість смертельних випадків або отриманих травм); (b) критерій економічних результатів (оцінюється значущість економічних втрат та/або погіршення продуктів чи послуг, у тому числі потенційні екологічні наслідки); (c) критерій суспільних наслідків (оцінюється вплив на суспільну довіру, фізичні страждання, порушення повсякденного життя, у тому числі ненадання основних послуг).

Граничні значення наскрізних критеріїв повинні встановлюватися з урахуванням серйозності наслідків, спричинених пошкодженням або знищенням конкретної інфраструктури. Секторальні критерії повинні враховувати особливості окремих секторів ЄКІ. При цьому, кожна держава-член повинна перевірити наявність безпекового плану оператора (БПО) або аналогічних інструментів, спрямованих на вирішення питань в кожній визначеній ЄКІ, що розташовується на її території. Якщо держава-член встановила, що БПО або аналогічні інструменти існують і регулярно оновлюються, необхідність здійснення подальших імплементаційних дій відсутня¹.

На нашу думку, зазначені положення мають бути закріплені в Проекті Закону України «Про критичну інфраструктуру та її захист», а також проектах: Порядку та критеріїв віднесення об'єктів до об'єктів критичної інфраструктури, а також Порядку формування переліку об'єктів критичної інфраструктури та Порядку ведення реєстру об'єктів критичної інфраструктури та інші.

Забезпечення безпеки в кіберпросторі не вичерпується заходами державного регулювання і контролю, а в багатьох випадках залежить від свідомої і відповідальної поведінки учасників правовідносин, зокрема, суб'єктів господарювання. Підвищений інтерес у кіберзлочинців викликає ринок криптовалют та електронної комерції. За допомогою різних способів здійснення атак, хакери здійснюють крадіжки електронних грошей безпосередньо у їх власників, або ж використовують для цього підручні ресурси – гаманці, біржі та інше. Кібератаки на суб'єктів господарювання та їх діяльність можуть набувати абсолютно різних форм. Це може бути фішинг, який здійснюється, наприклад, за допомогою розсилки електронних повідомлень співробітникам або використання шкідливого програмного забезпечення.

Одним з ключових чинників, що сприяє попередженню кібератак є ефективна система захисту та жорстка система покарань кіберзлочинців, наприклад, така як існує у США. Україна, на жаль, на даний момент не

¹ Directive (EU) 2016/1148 of the European Parliament and of the Council of 6 July 2016 concerning measures for a high common level of security of network and information systems across the Union// OJ L 194, 19.7.2016, p. 1–30.

може похвалитися настільки розвиненим і вдосконаленим законодавством щодо притягнення до відповідальності за незаконні шкідливі дії хакерів¹.

Важливим елементом безпеки господарської діяльності суб'єкта господарювання є політика інформаційної безпеки та заходи корпоративного або інформаційного комплаєнса, що впроваджуються суб'єктом господарювання. Як правило, це певна сукупність правил, вимог, оцінки ризиків та рекомендацій, що визначають порядок інформаційної діяльності суб'єкта господарювання та особливості забезпечення безпеки його діяльності у кіберпросторі. Такі заходи забезпечують належний рівень безпеки інформаційних систем, та врахують такі елементи: (a) безпеку систем; (b) врегулювання інцидентів; (c) управління безперервністю бізнесу; (d) моніторинг та постійний аудит; (e) відповідність міжнародним стандартам; (f) розслідування інцидентів та притягнення винних до відповідальності.

Сьогодні законодавче регулювання кіберзахисту в Україні знаходиться на початку свого формування, проте, найскладніший етап – визначення стратегії, меж та напрямів державної політики забезпечення кіберзахисту пройдено. Безумовно, на цьому шляху ще багато проблем, але є і досягнення.

Інформаційна війна, яка відбувається між Росією і Україною, включає не тільки воєнні дії та інформаційно-психологічні операції, а також проведення кібератак, з огляду на це формування нормативної основи забезпечення кібербезпеки має бути засноване на чіткій та зрозумілій Стратегії. Строк дії чинної Стратегії кібербезпеки України завершується наступного року з огляду на це, варто розпочинати роботу над новою сучасною Стратегією кібербезпеки України, що враховує наявний досвід, оцінює виклики і визначає перспективи підвищення захищеності в кіберпросторі. Проте, це завдання є спільним і для держави і для суспільства в цілому оскільки особливістю кіберпростору є відсутність кордонів і меж, а тому забезпечення безпеки є питанням кожного.

Найбільш перспективними напрямками розвитку національної системи кіберзахисту, на нашу думку, є: вдосконалення правової основи кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури; огляд Національної системи кібербезпеки; впровадження системи незалежного аудиту інформаційної безпеки на об'єктах критичної інфраструктури; підвищення цифрової грамотності громадян та культури безпекового поведіння в кіберпросторі, впровадження систем інформаційного комплаєнсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ибрагимов Г. Стратегия КНР в киберпространстве: вопросы управления интернетом и обеспечение информационной безопасности // Индекс безопасности. 2013. № 1 (104). С. 169–184
2. Стандарти ISO/IEC захистять від кіберзагроз. URL: <http://csm.kiev.ua> (дата звернення: 31.08.2016.)
3. Архипов А. Приставка кибер-: все ли очевидно // Захист інформації. 2016. № 3. Т. 18. С. 203-209.
4. Информационные технологии – Методы и средства обеспечения безопасности – Системы менеджмента информационной безопасности – Общие сведения и словарь. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ISO/IEC СТАНДАРТ 27000/ISO/IEC 27000:2014 (E). URL: www.pqm-online.com (дата звернення 01.04.2019)/

¹ Клименко А. Правовые аспекты кибербезопасности бизнеса URL: <https://cpk.ua/publications/articles/full/pravovyye-aspekty-kiberbezopasnosti-biznesa-2/> (дата звернення 01.04.2019)/

5. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України. 2007, № 12, Ст.102
6. ISO/IEC 27032:2012 Information technology – Security techniques -- Guidelines for cybersecurity. URL: www.iso.org/standard/44375.html (дата звернення 01.04.2019).
7. Паршин С.А., Горбачев Ю.Е., Кожанов Ю.А. Кибервойны – реальная угроза национальной безопасности? М.: КРАС АНД, 2011. 96 с.
8. Бородакий Ю.В., Добродеев А.Ю., Бутусов И.В. Кибербезопасность как основной фактор национальной и международной безопасности XXI века (часть 2) // Вопросы кибербезопасности. №1 (2). 2014. С. 5-12.
9. Про Стратегію кібербезпеки України: Указ Президента №96/2016 від 15.03.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96/2016>
10. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України № № 2163-VIII від 05.10.2017 р.// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, ст.403
11. Про кіберзлочинність. Конвенція Ради Європи від 21.11.2001. //Офіційний вісник України від 10.09.2007 — 2007 р., № 65, стор. 107, стаття 2535, код акта 40846/2007
12. Про захист прав людини і основних свобод. Європейська конвенція. від 04.11.1950. // Офіційний вісник України від 16.04.1998. 1998 р., № 13. № 32 від 23.08.2006. стор. 270
13. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України: Закон України від 07.11.2018, № 2155-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2006, № 30, ст.258
14. Про затвердження Загальних вимог до кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури. Постанови Кабінету Міністрів України № 518 від 19 червня 2019 року.//Офіційний вісник України від 02.07.2019 — 2019 р., № 50, стор. 53, стаття 1697, код акта 94896/2019
15. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014.// Офіційний вісник України від 26.09.2014 — 2014 р., № 75, том 1, стор. 83, стаття 2125
16. Біла книга. Пропозиції до політики щодо реформування сфери кібербезпеки в Україні Матеріал для обговорення (Policy Paper).
17. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance) // OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88
18. Directive (EU) 2016/1148 of the European Parliament and of the Council of 6 July 2016 concerning measures for a high common level of security of network and information systems across the Union// OJ L 194, 19.7.2016, p. 1–30
19. Клименко А. Правовые аспекты кибербезопасности бизнеса – URL: <https://cpk.ua/publications/articles/full/pravovyye-aspekty-kiberbezopasnosti-biznesa-2/> (дата звернення 01.04.2019).

**THE PROBLEMS OF LEGAL PROTECTION OF CYBER
SECURITY IN UKRAINE**

Bakalinska O. O., Doctor of Legal Sciences, Leading
Researcher of the of the department of legal support of a
market economy of the Academician F. H. Burchak
Scientific Research Institute of Private Law and
Entrepreneurship of NALS of Ukraine (Kyiv)

Keywords: information security, cyberspace, cybersecurity.

The article studies the prerequisites and features of the formation of the legislation of Ukraine on cybersecurity, problems and prospects for its further development are identified, taking into account the assessment of existing threats. The authors determined the directions of adaptation of the current legislation on cybersecurity to EU standards in the framework of the implementation of the provisions of the Association Agreement between Ukraine and the EU.

ДИНАМІКА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ ЄС

Єфремова К. В.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу правового забезпечення ринкової економіки Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

У статті досліджуються проблеми реалізації інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС. Проаналізована динаміка виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у сфері цифрового ринку щодо електронної торгівлі, телекомунікаційних послуг, ІТ послуг, аудіовізуальних медіа, авторських та суміжних прав, захисту персональних даних. На підставі проведеного аналізу виявлено недоліки реалізації державної політики в цій сфері та розроблено пропозиції щодо прискорення імплементації законодавства України до Стратегії Єдиного цифрового ринку ЄС.

Ключові слова: інформаційне суспільство, цифрова економіка, Єдиний цифровий ринок, Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

Світова економіка швидко стає цифровою. Інформаційно-комунікаційні технології вже не є специфічним сектором, а стають основою всіх сучасних інноваційних економічних систем. Інтернет та цифрові технології стають більш інтегрованими у всіх секторах нашої економіки та суспільства.

Єдиний цифровий ринок – це той, в якому забезпечується вільний рух товарів, осіб, послуг та капіталу, а фізичні та юридичні особи можуть безперешкодно отримувати доступ та здійснювати онлайн-діяльність в умовах чесної конкуренції, а також мають високий рівень захисту споживачів та особистих даних незалежно від їх національності або місця проживання [1].

Запровадження Європейської Стратегії Єдиного цифрового ринку для України фактично надає доступ до онлайн-ринків та е-послуг країн ЄС, передбачає спрощення правових та адміністративних бар'єрів, приєднання до єдиних правил для вільного транскордонного поширення онлайн-послуг та контенту, онлайн-платежів, спрощених процедур цифрових контрактів, ліцензування, оподаткування та оформлення авторських прав. Єдиний цифровий ринок може створити нові можливості для нових компаній і дозволити існуючим компаніям зростати і отримувати прибуток від масштабу ринку, що не має меж та кордонів.

Цифровий контент є дедалі більшою частиною економіки інформаційного суспільства. Конвергенція мереж і посилення дифузії високошвидкісного широкосмугового зв'язку зосереджують увагу на

політиці розвитку ширококутового контенту та додатків, який обіцяє нові можливості для бізнесу та вплив на зростання попиту та зайнятість.

Проте, розвиток цифрового контенту та е-послуг, розповсюдження високошвидкісного ширококутового доступу піднімають нові питання, оскільки швидкі технологічні розробки “заважають” вже багато років існуючим бізнес-моделям та старим механізмам державної політики. Державна політика повинна визнавати ці зміни та коригувати, і, паралельно, визнавати роль урядів як творців контенту та користувачів. У цьому новому середовищі користувачі мережі також стають засновниками-творцями цифрового контенту з появою нових зручних програм і постійного підключення до Інтернету. Розробка та постачання цифрового контенту швидко зростає у різних сферах діяльності, переконавши існуючі (наприклад, телефонні апарати з можливостями онлайн-гри, нові бізнес-стратегії для завантаження відео, надання державних послуг через мобільні пристрої тощо).

Метою статті є дослідження динаміки інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС та виявлення перепон, які заважають ефективній реалізації плану дій, визначеному Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Програма Єдиний цифровий ринок є одним з найбільших досягнень ЄС. Вона дозволяє людям, послугам, товарам і капіталу вільно переміщатися у межах ЄС. Це сприяє економічному зростанню та здійсненню господарської діяльності європейськими підприємствами, що стимулює конкуренцію і торгівлю, підвищує ефективність та якість цифрових послуг і допомагає споживачам отримувати вигоду з більш різноманітних і більш дорогих продуктів і послуг.

Ініціативами ЄС щодо розвитку «цифрової» економіки є «Індустріальна політика для ери глобалізації - 2020» (Industrial Policy for Globalisation Era); «Цифровий порядок денний Європи» (Europe Digital Agenda) та Стратегія «Підприємницька діяльність - 2020» (The Entrepreneurship, 2020).

«Цифрова» галузь, включаючи електронні комунікації, інформаційне суспільство та аудіовізуальний ринок, зазнає найшвидших змін технологій та розвитку порівняно з будь-яким іншим сектором економіки.

Європейська Комісія виклала настанови щодо майбутнього розвитку подій у своєму комплексному програмному документі «Єдиний цифровий ринок для Європи», оприлюдненому у 2015 році. У ньому був розглянутий порядок денний для вжиття заходів за трьома основними напрямками: а) кращий доступ до Інтернету для споживачів та підприємств, б) створення належних умов для регулювання передових цифрових мереж, в) розбудова цифрової економіки через інвестиції, оперативну сумісність та стандартизацію. Сьогодні основні напрямки реалізації Стратегії Єдиний цифровий ринок Європи такі: 1) формування цифрового єдиного ринку; 2) оцифрування європейської промисловості; 3) підтримка засобів масової інформації та цифрової культури; 4) створення цифрового суспільства; 5) зміцнення довіри та кібербезпеки; 6) створення європейської економіки даних [1].

Інтеграція України до Єдиного цифрового ринку ЄС розпочалася з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейською спільнотою з атомної енергії та їх державами-членами від 27 червня 2014 року [2]. Цифровий ринок охоплює положення зазначеної Угоди щодо електронної торгівлі, телекомунікаційних послуг, ІТ послуг, аудіовізуальних медіа, авторських та суміжних прав, захисту персональних даних. У структурі Угоди про асоціацію тематика цифрового ринку представлена наступним чином:

- підрозділ 3 частини 5 Глави 6 Розділу IV - лібералізація торгівлі комп'ютерними послугами;

- підрозділ 5 частини 5 Глави 6 Розділу IV та Додаток XVII - інтеграція України до внутрішнього ринку телекомунікаційних послуг ЄС;

- частина 6 Глави 6 Розділу IV - співпраця у розвитку електронної торгівлі; Глава 14 Розділу V - співпраця у сфері інформаційного суспільства (доступу до інформації та телекомунікаційних технологій);

- Глава 15 Розділу V та Додаток XXXVII - наближення політики з питань аудіовізуальної галузі.

Було підкреслено шістнадцять спеціальних пунктів плану дій, із яких деякі мали наслідком внесення змін до законодавства, визначеного в Угоді, з метою його наближення до європейського, включаючи реформування Директив щодо електронних комунікацій, режимів авторських прав, захисту прав споживачів, кур'єрських служб, аудіовізуальних послуг і Плану щодо пріоритетних стандартів ІКТ.

Україна забезпечує поступове приведення своїх чинних законів та майбутнього законодавства у відповідність до *acquis* ЄС. Таке наближення поступово поширюється на всі елементи *acquis* ЄС, такі як: Директива № 2002/21/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7 березня 2002 року про єдину нормативно-правову базу для електронних комунікаційних мереж та послуг із змінами, внесеними Директивою № 2009/140/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року; Директива № 2002/20/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7 березня 2002 року про авторизацію електронних комунікаційних мереж та послуг із змінами, внесеними Директивою № 2009/140/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року; Директива № 2002/19/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7 березня 2002 року про доступ до, та з'єднання з, електронних комунікаційних мереж та відповідного оснащення із змінами, внесеними Директивою № 2009/140/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року; Директива № 2002/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7 березня 2002 року про універсальні послуги та права користувачів стосовно електронних комунікаційних мереж та послуг із змінами, внесеними Директивою № 2009/136/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року; Рішення № 676/2002/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7 березня 2002 року про нормативно-правову базу щодо політики стосовно спектра радіочастот в Європейській Спільноті; Директива Комісії № 2002/77/ЄС від 16 вересня 2002 року про конкуренцію на ринках електронних комунікаційних мереж та послуг; Директива № 2000/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2000 року про деякі правові аспекти послуг інформаційного суспільства, зокрема, електронної торгівлі на Внутрішньому ринку (Директива про Електронну торгівлю) [3].

Приєднання України до Програми ЄС Interoperability Solutions for European Public Administrations 2 (ISA2), проектів e-CODEX, e-Invoicing, а також ініціативи Single Digital Gateway забезпечить електронну взаємодію державних інформаційних ресурсів, що є головним викликом для розвитку електронного урядування в Україні. Кожний суб'єкт господарювання як державної форми власності, так і приватної, стикається з необхідністю доступу до того чи іншого державного реєстру або бази даних. Зокрема, електронні закупівлі Prozagro, система електронних декларацій, єдине митне вікно та інші електронні системи для повноцінного функціонування потребують інтеграції із зовнішніми державними реєстрами та базами

даних. Окрім цього, відсутність електронної взаємодії державних систем не дозволяє спростити порядки надання послуг та зрештою виконати вимоги Закону України «Про адміністративні послуги» [4] щодо заборони вимагати від суб'єктів звернення інформацію або дані, які знаходяться в інших органах влади, тобто вже були їм надані громадянами. Позитивом у цьому питанні є схвалення постанови КМУ «Деякі питання електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів» [5], якою передбачено запровадження системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів та підключення до електронної взаємодії відповідно до вимог ЄС, зокрема European Interoperability Framework 2.0. Приєднання до ISA2, e-CODEX та e-Invoicing дозволить забезпечити розвиток інтероперабельності та електронних послуг в Україні відповідно до вимог і сучасних трендів ЄС (формати, стандарти, регламенти, технічні рішення), а також сприяти євроінтеграції України.

В останні роки Україна зробила низку кроків для нормативно-правового наближення, але прогрес не встигає за темпами оновлення законодавства ЄС. Слід наголосити, що станом на кінець 2018 року у рамках реалізації Стратегії Єдиного цифрового ринку Європейська Комісія запропонувала вже 30 законодавчих пропозицій, 19 з яких були схвалені Радою ЄС та Європарламентом. Особливу увагу слід звернути на Директиви, що були переглянуті до вимог сучасного розвитку інформаційних технологій: 1) Директива про повторне використання інформації державного сектора в аспекті її обсягу та принципів плати за доступ та користування такою інформацією; 2) Директива про забезпечення прав інтелектуальної власності; 3) Директива про цифровий підпис з огляду на необхідність забезпечити правове регулювання транскордонного визнання та інтероперабельності безпечних систем електронної автентифікації.

Зважаючи на такий значний обсяг змін у законодавстві ЄС у сфері Єдиного цифрового ринку з часів підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, існує потреба оновити Додатки XVII та XXXVII.

Додаток XXXVII стосується наближення законодавства України ЄС до законодавства ЄС з питань аудіовізуальної галузі. Він передбачає впровадження положень Директиви про аудіовізуальні послуги № 2010/13/ЄС. Втім, поки в Україні тривали дискусії про потребу внесення змін до закону «Про телебачення і радіомовлення» [6], ЄС ухвалив нову директиву про аудіовізуальні послуги № 2018/1808 [7], яка враховує сучасні реалії ринку, коли споживач дедалі більше сам обирає контент і отримує його через Інтернет, а не через трансляцію телерадіоканалами.

У листопаді 2018 року в Україні набув чинності закон «Про електронні довірчі послуги» [8], що регулює відносини у сферах надання електронних довірчих послуг (послуг, що надаються через інформаційно-телекомунікаційну систему) та електронної ідентифікації (процедури використання ідентифікаційних даних особи в електронній формі, які однозначно визначають фізичну, юридичну особу або представника юридичної особи). Цей закон оновив законодавство у сфері електронної ідентифікації (електронного цифрового підпису) у відповідності з Регламентом eIDAS.

Водночас, в Україні досі відсутня стратегія забезпечення доступу до швидкісного інтернету (широкосмугового доступу). Відсутній прогрес у прийнятті нового законодавства про електронні комунікації та про радіочастотний ресурс, а зареєстровані у парламенті законопроекти про електронні комунікації не відповідають нормам ЄС [9] та новому Європейському Кодексу електронних комунікацій [10].

У травні 2018 року набув чинності закон «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [11].

Проте Україна досі не в повному обсязі ратифікувала Конвенцію Ради Європи про кіберзлочинність ще 2005 року, зокрема, відповідно до Закону України «Про ратифікацію Конвенції про кіберзлочинність» не надала згоду на застосування розділу Конвенції щодо цифрових доказів [12].

Крім цього значне відставання у цій сфері демонструє факт, що у рамках реалізації Стратегії Єдиного цифрового ринку 11 квітня 2018 року країнами ЄС була підписана Декларація про створення Європейського блокчейн співтовариства (Declaration on the establishment of a European Blockchain Partnership). [13]

Наступною перешкодою для ефективного реалізації плану дій, передбаченого Угодою про асоціацію щодо інтеграції України до Єдиного цифрового ринку є відсутність окремого центрального органу виконавчої влади у сфері розвитку цифрової економіки. У Міністерстві економічного розвитку і торгівлі у 2015 році був створений Департамент цифрової економіки, але вже в 2016 році він був розформований [14].

У 2018 році була створена Координаційна рада з питань розвитку цифрової економіки та суспільства України, яка є тимчасовим консультативно-дорадчим органом при Мінекономрозвитку. Його завдання – забезпечення виконання Концепції та Плану розвитку цифрової економіки та суспільства України до 2020 року. У складі Ради працюють робочі підгрупи з розробки законодавчих ініціатив, аналітичних досліджень ІТ та телекомунікаційної галузі, цифрової інфраструктури, громадської безпеки та безготівкових розрахунків, цифровізації соціальної сфери, розвитку smart-city, креативних індустрій та експорту ІТ-послуг, цифровізації освіти, охорони здоров'я, науки, Інтернету речей, Індустрії 4.0, цифрового землеробства, національної системи безпаперової торгівлі [15]. Проте дорадчий орган не є регулятором у сфері цифрової економіки.

Слід зазначити, що частково державна політика у сфері розвитку інформаційного суспільства реалізується через діяльність Державного агентства з питань електронного урядування України. Національним регулятором в секторі електронних комунікацій в Україні є Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. Регулювання спеціального зв'язку та захисту державних інформаційних та телекомунікаційних систем і ресурсів здійснює Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації [16].

Але зауважемо, що відсутній чіткий розподіл функцій в сфері державного управління та регулювання електронними комунікаціями, а Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації не має достатніх повноважень незалежного регулятора відповідно до стандартів ЄС. Тому необхідно створити окремий державний орган у сфері розвитку цифрової економіки та суспільства.

Механізмом формування та реалізації державної політики в будь-яких сферах економіки є передусім прогнозування розвитку визначеної галузі та визначення плану необхідних дій уряду та уповноваженого органу державної влади, який знаходить своє відображення у Державних стратегіях (довгострокових), які приймаються Верховною Радою України, і Державних цільових програмах (короткострокових), які визначає Уряд. У зв'язку з цим виникає потреба на законодавчому рівні встановити обов'язкове наступництво новим складом уряду Державних цільових програм розвитку галузей економіки, оскільки зазвичай час реалізації

Стратегій і Програм не співпадає з повноваженнями Уряду та Верховної ради, то з новий склад Кабінету Міністрів України з відповідними міністерствами і департаментами відмовляється реалізовувати такі програми та нести відповідальність за їх невиконання. Це має важливе значення для інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС.

Крім того слід підтримати позицію О. М. Вінник, яка наголошує на необхідності розробити та прийняти Закон України «Про цифрову економіку», в якому визначити основні поняття, терміни та правові засади цифрової економіки [17].

Також виникає нагальна потреба у прийнятті закону «Про електронні комунікації» з урахуванням нового Європейського Кодексу електронних комунікацій та внести зміни до Закону України «Про електронну комерцію» щодо цифрових товарів і послуг для гармонізації з законодавством ЄС.

Підсумовуючи зроблені кроки на шляху до євроінтеграції Єдиного цифрового ринку України та ЄС, слід зазначити, що попри всі намагання надолужити європейське законодавство, Україна значно відстає в реалізації державної політики в цій сфері. Вважаємо за необхідне відмовитись від використання антикризової моделі “латання дірок” формування економічної політики держави, та застосовувати проривні технології задля одночасних цифрових перетворень з Європейською спільнотою.

Державна політика не обов'язково має вирішувати всі зазначені вище питання у цій сфері, але вони повинні стати основою для обговорення, визначення пріоритетів розвитку та шляхів розв'язання поставлених задач щодо інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Digital Single Market // URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en>;
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейською спільнотою з атомної енергії та їх державами-членами від 27 червня 2014 року // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011;
3. Директива № 2000/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2000 року про деякі правові аспекти послуг інформаційного суспільства, зокрема, електронної торгівлі на Внутрішньому ринку (Директива про Електронну торгівлю // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_224;
4. Закон України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 року № 5203-VI (зі змінами) // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>;
5. Постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання організації електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів” від 10 травня 2018 р. № 357 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357-2018-п>;
6. Проект Закону України «Про телебачення і радіомовлення» // URL: <https://detector.media/rinok/article/132891/2017-12-14-syumar-zareestruvala-zakonoproekt-pro-audiovizualni-poslugi>;
7. The revised Audiovisual Media Services Directive creates a media framework for the 21st century // URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/revision-audiovisual-media-services-directive-avmsd>;
8. Закон України «Про електронні довірчі послуги» 5 жовтня 2017 року № 2155-VIII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>;
9. Електронні комунікації: чи можна очікувати прогресу у виконанні угоди про асоціацію? // URL: http://osf.org.ua/data/blog_dwnl/BE_brief5_UKR.pdf;
10. Directive (EU) 2018/1972 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 establishing the European Electronic Communications Code

(Recast)Text with EEA relevance // URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2018.321.01.0036.01.ENG;

11. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>;

12. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про кіберзлочинність» від 7 вересня 2005 року № 2824-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2824-15>;

13. Declaration on the establishment of a European Blockchain Partnership URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/european-countries-join-blockchain-partnership>;

14. Ночвай В., Олексюк Л., Приходько О. Єдиний цифровий ринок і угода про асоціацію // URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Integratsiya-u-ramkah-asotsiatsiyi-dynamika-vykonannya-Ugody-mizh-Ukrayinoyu-i-YES_ua.pdf;

15. Створена Координаційна рада з питань розвитку цифрової економіки та суспільства України // URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2493487-v-ukraini-zapracuvala-koordinacijna-rada-z-rozvitku-cifrovoi-ekonomiki.html>;

16. Інтеграція у рамках Асоціації: динаміка виконання Угоди між Україною і ЄС // URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Integratsiya-u-ramkah-asotsiatsiyi-dynamika-vykonannya-Ugody-mizh-Ukrayinoyu-i-YES_ua.pdf;

17. Вінник О. Регулювання відносин у сфері цифрової економіки: проблеми термінології // Підприємництво, господарство і право. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2017/11/35.pdf>;

**DYNAMICS OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO A SINGLE DIGITAL
MARKET EU'S**

Yefremova K. V., Candidate of Legal Sciences, Senior
Researcher, Senior Researcher of Department of legal
support of a market economy of the Academician
F. H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law
and Entrepreneurship of NALS of Ukraine (Kyiv)

Keywords: information society, digital economy, Single digital market,
Association Agreement between Ukraine and the EU.

The article examines the problems of realization of Ukraine's integration into the EU's Single Digital Market. The dynamics of the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU in the digital market in terms of e-commerce, telecommunication services, IT services, audio-visual media, copyright and related rights, protection of personal data has been analysed. Based on the analysis, deficiencies in the implementation of state policy in this area were identified and proposals were made to accelerate the implementation of Ukrainian legislation to the EU Single Digital Market Strategy.

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ

Міловська Н. В.,

кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

У науковій статті на основі аналізу наукових поглядів та норм чинного законодавства України, які регулюють договірні зобов'язання у сфері страхування, визначено поняття, правову природу договору майнового страхування, його різновиди та місце в системі цивільно-правових договорів. Здійснено правову характеристику суб'єктного складу договірних зобов'язань з майнового страхування, а також сформульовано наукові висновки і пропозиції щодо вдосконалення законодавчого врегулювання відносин за договором майнового страхування.

Ключові слова: договір майнового страхування, правова природа договору, страховик, страхувальник, страховий інтерес, предмет договору, страховий ризик.

Страхування майнових інтересів, пов'язаних з володінням, користуванням і розпорядженням майном, які не суперечать законодавству України, становить сферу майнового страхування (ст. 980 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) та ст. 4 Закону України «Про страхування»). Зміст майнового страхування полягає в компенсації шкоди, заподіяної страхувальникові внаслідок страхового випадку із застрахованим майном¹. Об'єктивна потреба в страхуванні майна обумовлюється тим, що збитки можуть виникнути внаслідок руйнівних факторів, взагалі не підконтрольних людині, як, наприклад, стихійні лиха. У подібній ситуації неможливо стягнути збитки з конкретної особи, а тому саме заздалегідь створений страховий фонд може бути джерелом їх відшкодування.

Як зазначає О. В. Гринюк, правовідносини в майновому страхуванні являють собою цивільно-правові відносини між певними фізичними та юридичними особами (страхувальниками), з одного боку, та певними юридичними особами (страховиками) – з іншого, які встановлюються у зв'язку з потребою забезпечення захисту майнових інтересів від негативних наслідків настання певної події, пов'язаної з володінням, користуванням та розпорядженням майном страхувальників². Надання страхового захисту відповідних майнових інтересів оформлюється договорами майнового страхування.

¹ Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання третє перероблене та доповнене. Харків: ТОВ «Одісей», 2006. С. 892.

² Гринюк О. В. Цивільно-правові аспекти майнового страхування в Україні: Автореф. дис. ... к. ю. н.: 12.00.03. К., 2004. С. 8.

На сьогоднішній день в науці цивільного права питання договірних відносин у сфері майнового страхування досліджені в недостатній мірі. Частково договір майнового страхування розглядався лише в рамках дослідження загального інституту страхування в працях Є. М. Білоусова, В. В. Богдан, Н. С. Горбань, В. В. Луця, Н. Б. Пацурії, Н. В. Федорченко, В. П. Янишена та інших. Безпосередньо договірним відносинам із майнового страхування присвячено дисертаційне дослідження О. В. Гринюк «Цивільно-правові аспекти майнового страхування в Україні», 2004 р. Зважаючи на це, необхідною є подальша наукова розробка загальнотеоретичних проблем договірних відносин майнового страхування з метою удосконалення їх правового регулювання.

Метою даної статті є визначення поняття, правової природи договору майнового страхування, його різновидів та місця в системі цивільно-правових договорів.

У ст. 979 ЦК під договором страхування розуміється такий договір, за яким одна сторона (страховик) зобов'язується у разі настання певної події (страхового випадку) виплатити другій стороні (страхувальникові) або іншій особі, визначеній у договорі, грошову суму (страхову виплату), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі та виконувати інші умови договору. Одним із видів договору страхування за предметною ознакою, поряд із договором особистого страхування та страхування відповідальності, є договір майнового страхування.

Договір майнового страхування, як зазначає О. В. Гринюк, є добровільною формою забезпечення об'єктів страхової охорони від негативних наслідків страхової події. Належне виконання договору приводить до забезпечення майнових зв'язків страхувальника з його майном, подальшого виступу такої особи в майновому обороті без відчуття тимчасових незручностей, спричинених настанням страхового випадку¹. З урахуванням того, що договірні зобов'язання зі страхування належать до групи цивільно-правових зобов'язань з надання послуг, предметом договору майнового страхування є надання страховиком страхової послуги страхувальникові щодо захисту його майнових інтересів шляхом виплати страхового відшкодування у разі настання певної події (страхового випадку), пов'язаної із володінням, користуванням та розпорядженням належним страхувальнику майном.

Укладення договорів майнового страхування з метою надання страхових послуг становить безпосередньо предмет діяльності спеціально уповноважених учасників цивільних відносин – страхових організацій (страховиків), які є фінансовими установами, передбаченими ст. 2 Закону України «Про страхування», і які отримали у встановленому порядку ліцензію на право здійснення страхової діяльності. У свою чергу, замовником страхової послуги (страхувальником) за договором майнового страхування може бути будь-яка дієздатна фізична або юридична особа, яка володіє страховим інтересом у збереженні належного їй майна (власник, наймач, зберігач, перевізник тощо) і уклала із страховиком договір страхування, або є страхувальником відповідно до законодавства України.

Страховий інтерес страхувальника, який обумовлений об'єктивною потребою у збереженні об'єкта страхової охорони (майна) у процесі володіння, користування і розпорядження ним та отримання страхового

¹ Гринюк О.В. Цивільно-правові аспекти майнового страхування в Україні: Автореф. дис. ... к. ю. н.: 12.00.03. К., 2004. С. 17.

відшкодування у разі настання страхового випадку, виступає об'єктом майнового страхування. При цьому, як зазначають деякі вчені, незважаючи на те, що об'єктом майнового страхування є не саме майно, а пов'язаний з ним інтерес, узгодження в договорі характеристик застрахованого майна є достатнім для визначення об'єкта майнового страхування¹.

О. В. Гринюк визначає страховий інтерес як істотну умову договору майнового страхування, що являє собою суб'єктивне відношення особи (фізичної або юридичної), яке обумовлене певною об'єктивною потребою щодо забезпечення збереження об'єкта страхової охорони (майна), що засноване на юридичному титулі, відповідно до якого ця особа може зазнати збитків при настанні певної події (страхової події). При цьому, як зазначає автор, відсутність у страхувальника страхового інтересу викликає відмову страховика в укладанні договору майнового страхування або визнання нікчемним існуючого договору майнового страхування². У свою чергу, О. В. Токарева вказує на те, що об'єкт страхування, зокрема, творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату, яким є забезпечення страхових інтересів суб'єктів правовідносин, складається з двох елементів – юридичного об'єкта, у вигляді дій страховика і страхувальника та матеріального предмета, в якому матеріалізується страховий інтерес до застрахованих творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату³. Об'єктом страхування підприємницької діяльності, на думку О. С. Долаєва, є страховий інтерес страхувальника у захисті її уречевлених майбутніх результатів, які суб'єкт підприємницької діяльності сподівається отримати у вигляді плодів, продукції та доходів⁴.

Варто зазначити, що за договором майнового страхування може бути застрахований не лише інтерес у збереженні свого майна, але й інтерес у збереженні чужого майна (наприклад, страхування орендарем майна, переданого йому у користування). Так, відповідно до п. 3.2 Правил добровільного страхування від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ ПрАТ «Страхова компанія «Юнівес»⁵, на страхування може прийматися: майно, що належить страхувальнику на правах власності (володіння, користування, розпорядження), господарського відання, оперативного управління; майно, прийняте страхувальником на зберігання, в довірче управління, оренду, найм, лізинг, прокат, заставу, ремонт, комісію, для продажу, транспортування; майно, придбане страхувальником в кредит та є забезпеченням цього кредиту; майно, яким страхувальник володіє або користується на підставі інших правочинів. Інтерес в збереженні чужого майна характеризується передусім тим, що користувач майна зацікавлений у відновленні пошкодженого майна для подальшого його використання.

Зважаючи на суб'єктивний характер страхового інтересу, після переходу прав на застраховане майно до іншої особи, в межах строку дії

¹ Клоченко Л. Н., Пылов К. И. Основы страхового права: Учебное пособие. Ярославль: Норд, 2002. С. 43.

² Гринюк О. В. Цивільно-правові аспекти майнового страхування в Україні: Автореф. дис. ... к. ю. н.: 12.00.03. К., 2004. С. 6.

³ Токарева В. О. Правовідносини страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату у цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03; Нац. ун-т, «Одеська юридична академія». Одеса, 2011. С. 9.

⁴ Долаев А. С. Объект имущественного страхования: основные трудности в определении // Вести Волгогр. гос. ун-та. Сер. 5. 2011. № 1 (14). С. 229.

⁵ Правила добровільного страхування від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ Приватного акціонерного товариства «Страхова компанія «ЮНІВЕС» // <https://unives.com.ua/wp-content/uploads/2018/03/07.pdf>

договору страхування, застрахованим вважається інтерес особи, до якої перейшли права на застраховане майно. Так, відповідно до Правил добровільного страхування майна АТ «СК «АХА Страхування»¹ передбачається, що при переході прав на застраховане майно від особи, в інтересах якої було укладено договір страхування, до іншої особи, права та обов'язки за цим договором страхування переходять до особи, до якої перейшли права на майно, за винятком випадків примусового вилучення майна згідно до чинного законодавства України, за умови внесення відповідних змін до договору страхування (п. 6.9).

Відповідно до ст. 248 Кодексу торговельного мореплавства України (далі – КТМ), у випадку відчуження застрахованого вантажу договір страхування зберігає силу, причому всі права і обов'язки страхувальника переходять до набувача вантажу. Якщо до відчуження вантажу страхова премія не була сплачена, обов'язок сплатити її несуть як страхувальник, так і набувач вантажу. Водночас, у разі відчуження застрахованого судна договір морського страхування припиняється з моменту відчуження, однак у разі відчуження судна під час рейсу договір залишається в силі до закінчення цього рейсу і до набувача цього судна переходять права і обов'язки страхувальника (ст. 249 КТМ). Крім цього, у разі зміни власника забезпеченого транспортного засобу, згідно зі ст. 20-1 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» договір страхування також зберігає чинність до закінчення строку його дії. У випадку ж відчуження забезпеченого транспортного засобу права та обов'язки страхувальника переходять до особи, яка прийняла такий транспортний засіб у свою власність.

У той же час, ст. 994 ЦК лише передбачено, що перехід прав та обов'язків страхувальника за договором майнового страхування до осіб, які одержали це майно у спадщину, здійснюється у разі його смерті. В інших же випадках права та обов'язки страхувальника можуть перейти до третіх осіб лише за згодою страховика, якщо інше не встановлено договором страхування. Тому, у зв'язку з вищевикладеним та враховуючи практику майнового страхування, вбачається доцільним доповнити ч. 1 ст. 994 ЦК окремим абзацом такого змісту: «При переході прав на застраховане майно від особи, в інтересах якої було укладено договір майнового страхування, до іншої особи, права та обов'язки за цим договором переходять до особи, до якої перейшли права на майно, за винятком випадків примусового вилучення майна з підстав, передбачених законом, та за умови внесення відповідних змін до договору страхування».

Під майном, яке може бути застраховане за договором майнового страхування, слід розуміти такі об'єкти цивільних прав з перерахованих в ст. 177 ЦК, щодо яких може існувати інтерес у їх збереженні, тобто які можуть бути втрачені (повністю або частково) або бути пошкоджені в результаті дії будь-якої небезпеки. Однак, щодо майнових прав та результатів інтелектуальної діяльності, в тому числі виключних прав на них, існують різні точки зору на можливість їх втрати або пошкодження в результаті випадкової події. Немає сумніву в тому, що з можливим порушенням майнових прав, і в тому числі прав на результати інтелектуальної діяльності, пов'язаний страховий інтерес, і договори

¹ Правила добровільного страхування майна (іншого, ніж передбачено п.п. 5-9 ст. 6 Закону України «Про страхування») АТ «СК «АХА Страхування» // <https://aha-ukraine.com/upload/files/2017/1.%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B0002.pdf>

страхування на випадок їх порушення можуть укладатися. Проте не зрозуміло, як зазначає Ю. Б. Фогельсон, чи є порушення майнових прав їх втратою або пошкодженням і, відповідно, чи можна страхувати цей інтерес. Вчений вважає, що інтереси, пов'язані з майновими правами, слід страхувати не як майно, а як фінансові ризики, страхування яких також відноситься до сфери майнового страхування¹. О. В. Марценюк-Розарьонова, у свою чергу, вказує на те, що об'єктами майнового страхування, на які спрямовано страховий захист, є майно та майнові права страхувальників².

Оскільки при майновому страхуванні відшкодовується майнова шкода, страховий інтерес страхувальника завжди має грошову оцінку і виражається в сумі збитків³. Шкода, заподіяна страховим інтересам страхувальника, може проявлятися в знищенні або в частковому ушкодженні належного йому майна, у виникненні непередбачених фінансових зобов'язань, що випливають із факту розпорядження цим майном або діяльності з його використання, а також у зв'язку з втратою прибутку внаслідок непередбачених обставин. Так, як випливає зі змісту положень ст. 980 ЦК, ст. 6 та 7 Закону України «Про страхування», страховими ризиками в договорі майнового страхування, на випадок настання яких здійснюється страхування, може бути передбачено: знищення або пошкодження майна внаслідок вогневих ризиків (пожежа, удар блискавки, вибух газу, вибух котельного обладнання, хімічний вибух тощо); знищення або пошкодження майна внаслідок ризиків стихійних явищ (землетрус, зсув, обвал, буря, ураган, смерч, повінь, підтоплення, просідання ґрунту тощо); знищення, пошкодження або псування майна третіми особами; викрадення майна. При цьому, як правило, не відшкодовуються збитки, що виникли внаслідок: порушення встановлених законодавством чи іншими нормативними актами правил та норм безпеки чи інших аналогічних норм; усякого роду військові дії, громадянська війна, народні збурення, страйки та їх наслідки, реквізиція, арешт, конфіскація, знищення чи пошкодження майна за розпорядженням цивільної чи військової влади; дія бомб, мін, снарядів та інших знарядь війни; радіоактивне забруднення; дія гризунів чи інших шкідників; викрадення майна під час або безпосередньо після страхового випадку. Метою встановлення таких обмежень є підвищення відповідальності страхувальника за збереження майна.

Договір майнового страхування, на відміну від договору особистого страхування, який поєднує у собі ризикові та накопичувальні інтереси застрахованих осіб, наділений виключно ризиковим характером, оскільки завжди спрямований на компенсацію заподіяних збитків⁴. Водночас, прикладом нетотожності майнового страхування і страхування збитків є, зокрема страхування на випадок втрати титулу власності на нерухомість (титульне страхування), яке набуває в Україні все більшої актуальності⁵. Титульне страхування є особливим видом страхування майнових інтересів власників, орендарів, кредиторів та інших зацікавлених осіб, пов'язаних з виникненням і переходом прав на нерухоме майно.

¹ Фогельсон Ю. Б. Страховое право: теоретические основы и практика применения: монография. М.: Норма: ИНФРА М, 2012. С. 404.

² Марценюк-Розарьонова О. В. Майнове страхування: особливості, значимість та перспективи розвитку // Фінансовий простір. 2014. № 3 (15). С. 147.

³ Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Договоры о выполнении работ и оказании услуг: в 3 кн. Кн. 3. М.: Статут, 2002. С. 489.

⁴ Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права. М., 1995. С. 349.

⁵ Токарева В. О. Титульне страхування // Часопис цивілістики. 2017. Вип. 22. С. 69.

Як зазначає Д. В. Терехов, титульне страхування являє собою страхування майнових інтересів страхувальника, пов'язаних з володінням, користуванням і розпорядженням майном, від ризиків втрати майна в результаті заперечування або припинення права власності на нього внаслідок недійсності правочину, вчиненого страхувальником (вигодонабувачем) з метою придбання цього права, або витребування майна з володіння страхувальника (вигодонабувача), що є добросовісним набувачем, або інших вимог третіх осіб, а також ризиків обмеження права власності¹. Так, добросовісний набувач може стати жертвою помилок внаслідок приватизації, наявності неврахованих прав колишніх власників, упущень в процедурі реєстрації договору, що може призвести до втрати права власності на нерухоме майно.

Титульне страхування лише на перший погляд нічим не відрізняється від звичайного страхування майна на випадок його втрати. Насправді, титульне страхування здійснюється на випадок заподіяння зовсім іншої шкоди, ніж страхування майна, і підрахунок реальних збитків при цьому практично неможливий². У разі настання страхового випадку для отримання страхової виплати за договором титульного страхування страхувальник має надати страховику судові рішення, яке підтверджує, в результаті чого страхувальник втратив право власності на майно. Такими підставами для виплати може бути судові рішення з вимогою повернути придбане майно власнику цього майна, якщо воно вибуло з його володіння поза його волею та про визнання договору недійсним. Розмір виплати страхової суми страхувальнику відбувається в межах суми, вказаної в договорі страхування, який встановлюється з урахуванням ринкової вартості нерухомості на момент укладання договору страхування, ціни зазначеної в договорі купівлі-продажу, розміру кредиту під заставу нерухомості тощо³.

При укладанні договору майнового страхування між страхувальником і страховиком має бути досягнуто згоди щодо усіх його істотних умов, визначених ст. 982 ЦК України, а саме: предмета договору страхування, страхового випадку, розміру грошової суми, в межах якої страховик зобов'язаний здійснити виплату у разі настання страхового випадку (страхову суму), розміру страхового платежу і строків його сплати, строку договору та інших умов, визначених актами цивільного законодавства. Важливе значення для договірних відносин майнового страхування має визначення й місця дії договору страхування. Так, відповідно до п. 7.4 Правил добровільного страхування майна ТДВ «Страхова компанія «Інноваційні страхові технології»⁴, майно, визначене в договорі страхування, є застрахованим тільки на тій території, яка вказана в договорі страхування. Якщо застраховане майно вилучається з місця страхування, дія договору страхування майна припиняється. Однак, як правило, при зміні місця знаходження застрахованого майна страхувальник повинен завчасно повідомити страховика й у випадку збільшення ступеню ризику сплатити додаткову премію, визначену страховиком. На особливих умовах, визначених у договорі, страховик може взяти під страховий захист майно, незалежно від його місця перебування.

¹ Терехов Д. В. Понятие титульного страхования // Омский научный вестник. 2009. № 2 (76). С. 105.

² Кошель А. О. Титульное страхование земельных участков // Землеустройство и кадастр. 2009. № 3. С. 77.

³ Токарева В. О. Титульное страхование // Часопис цивілістики. 2017. Вип. 22. С. 71.

⁴ Правила добровільного страхування майна ТДВ «Страхова компанія «Інноваційні страхові технології» // http://inte.com.ua/prav/prav_mayno.pdf.

Істотною умовою будь-якого договору страхування є розмір страхової суми, який відбиває максимальний обсяг обов'язку страховика перед страхувальником у грошовому виразі за конкретним договором страхування. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про страхування», страхова сума при страхуванні майна встановлюється в межах вартості (страхової оцінки) майна за цінами і тарифами, що діють на момент укладання договору, якщо інше не передбачено договором страхування.

Виплата відшкодування в максимальному розмірі, тобто в розмірі страхової суми, здійснюється, наприклад, у тому разі, коли застраховане майно повністю знищене. Коли ж майно пошкоджене чи коли знищеною є лише частина майна, розмір відшкодування становитиме лише частину його вартості, тобто буде меншим від розміру узгодженої страхової суми за цим договором¹. Так, зокрема, на об'єкти в стадії незавершеного будівництва страхова сума визначається за розміром матеріальних і трудових витрат, фактично здійснених на час страхового випадку; для майна, отриманого за договорами оренди, лізингу – дійсна (балансова) вартість за даними бухгалтерського обліку підприємства, якому належить це майно, але не більше суми, в межах якої страхувальник несе відповідальність перед власником². У свою чергу, відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», страхова сума при страхуванні урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень встановлюється у договорі страхування на підставі страхової вартості майбутнього урожаю і рівня страхового покриття. При цьому, страхова вартість урожаю розраховується шляхом множення площі посіву сільськогосподарських культур і посадок багаторічних насаджень на середню врожайність за останні п'ять років, що передують року страхування, та множення на ціну одиниці вирощеної продукції, встановлену для цілей страхування центральним органом виконавчої влади.

Однак може існувати загроза, що в період дії договору майнового страхування може відбутися зростання вартості майна. Ефективним шляхом вирішення цієї проблеми є страхування з умовою відшкодування витрат, віднесених до реальної (ринкової) вартості майна на день його пошкодження (загибелі). У цьому разі можливе використання умов укладання договору на річний строк з періодичним коригуванням страхових платежів. Застосування таких договорів означає, що і страховик, і страхувальник беруть на себе ризик переплати або недоплати залежно від частоти настання страхового випадку.

При страхуванні майна, крім зобов'язань страховика з компенсації прямої шкоди, договір страхування може містити зобов'язання страховика компенсувати непряму шкоду, у тому числі витрати страхувальника на рятування застрахованого майна в розмірі, встановлюваному, зазвичай, у відсотках від страхової суми, що може бути загальною або встановленою окремо для прямих і непрямих страхових збитків³.

Важливо зазначити, що договір майнового страхування є безпосередньою підставою для виникнення зобов'язань як з добровільного,

¹ Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Договоры о выполнении работ и оказании услуг: в 3 кн. Кн. 3. М.: Статут, 2002. С. 576.

² Страхування: навч. посіб. / Т. А. Говорушко, В. М. Стецюк; за ред. Т. А. Говорушко. К.: Львів: «Магнолія 2006», 2014. С. 123.

³ Гринюк О. В. Цивільно-правові аспекти майнового страхування в Україні: Автореф. дис. ... к. ю. н.: 12.00.03. К., 2004. С. 10.

так і обов'язкового страхування. Тобто залежно від конкретної форми страхування (ст. 5 Закону України «Про страхування»), розрізняють договори добровільного майнового страхування та договори обов'язкового майнового страхування. Види добровільного майнового страхування реалізуються згідно з розробленими страховиками правилами (умовами) страхування, зареєстрованими в Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Зобов'язання з обов'язкового майнового страхування виникає з моменту юридичного освоєння речі особою. Тобто саме вступ у речові правовідносини, зокрема у право власності, вважається моментом виникнення зобов'язання з обов'язкового майнового страхування. При цьому, якщо обов'язок щодо здійснення майнового страхування виникає з прийняттям його на себе особою за іншим, ніж страхування, договором, то спеціальні правила про обов'язкове страхування на такі випадки не розповсюджуються. Як правило, такий обов'язок є умовою укладання інших договорів, іноді істотною. Так, Закон України «Про оренду державного та комунального майна»¹ у ст. 10 передбачає страхування орендарем взятого ним в оренду майна в якості істотної умови даного договору. Для здійснення обов'язкового майнового страхування Кабінет Міністрів України, якщо інше не визначено законом, встановлює порядок та правила його проведення, форми типового договору, особливі умови ліцензування обов'язкового страхування, розміри страхових сум та максимальні розміри страхових тарифів або методику актуарних розрахунків.

Залежно від статусу страхувальника, договори майнового страхування поділяються на договори страхування майна фізичних осіб та договори страхування майна юридичних осіб. Хоча є й страхові послуги, що мають універсальний характер і можуть бути реалізованими з метою забезпечення страхового захисту особистого майна фізичних осіб чи майна підприємств². Так, майнові інтереси, зокрема, юридичної особи за договорами страхування майна, що не суперечать чинному законодавству, можуть бути пов'язані з: будівлями, спорудами, устаткуванням, інвентарем, товарно-матеріальними цінностями, готовою продукцією, сировиною, матеріалами, та іншим майном, що належить підприємству та відображено у його балансі, а також майном, отриманим за договором лізингу, оренди (якщо воно не застраховане у орендодавця) тощо. При цьому, зазвичай, не може бути застрахованим: нерухоме майно, а саме: будівлі і споруди, конструктивні елементи й інженерні системи яких знаходяться в аварійному стані, а також рухоме майно, що знаходиться у такому нерухомому майні; майно, вилучене з обороту або обмежене в обороті відповідно до чинного законодавства України; майно, яке не належить страхувальнику на праві власності (володіння, користування, розпорядження), або не знаходиться у нього в довірчому управлінні, в оренді, лізингу, заставі, на схові, комісії та з інших підстав, що не суперечать чинному законодавству України. Крім цього, зазвичай не приймаються на страхування предмети, факт знищення яких складно встановити: грошові знаки, цінні папери, вироби з коштовних металів, напівкоштовного та коштовного каміння, рідкісні та антикварні предмети, слайди та фотокартки, предмети релігійного культу, філателістичні колекції, документи, рукописи, майно, яке знаходиться у застрахованому приміщенні, але не належить страхувальникові.

¹ Закон України «Про оренду державного та комунального майна» від 10 квітня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 30. Ст. 416.

² Страхування: навч. посіб. / Т. А. Говорушко, В. М. Стецюк; за ред. Т. А. Говорушко. К.: Львів: «Магнолія 2006», 2014. С. 119.

Залежно від об'єкта страхової охорони, виходячи зі змісту ст. 980 ЦК та ст. 6, 7 Закону України «Про страхування», окремими видами договору майнового страхування є: договір страхування транспортних засобів; договір страхування вантажів та багажу (вантажобагажу); договір страхування іншого рухомого майна; договір страхування нерухомого майна; договір страхування кредитів; договір страхування інвестицій; договір страхування фінансових ризиків; договір страхування судових витрат; договір страхування тварин; договір страхування сільськогосподарської продукції; договір титульного страхування. Так, страхування, зокрема, автотransпортних засобів (каско) проводиться на випадок будь-якого пошкодження, загибелі та (або) викрадення самого автотransпортного засобу, який належним чином зареєстрований та знаходиться у справному технічному стані¹. Разом із транспортним засобом на страхування береться відповідне приладдя та додаткове обладнання до нього. Водночас, даний вид страхування не включає страхування пасажирів, вантажів та багажу, що перевозиться наземним транспортним засобом та страхування відповідальності перед третіми особами.

У якості страхового випадку в договорі страхування автотransпортних засобів може бути передбачено знищення, пошкодження або втрата транспортного засобу внаслідок: дорожньо-транспортної пригоди; стихійних лих (бурі, повені, землетрусу тощо), нападу тварин, пожежі або вибуху у транспортному засобі; протиправні дії третіх осіб (крім викрадення); викрадення транспортного засобу або його частин, деталей. Не страхуються від викрадення транспортні засоби, які не обладнані протиугонними пристроями (п. 4 Правил добровільного страхування наземного транспорту (крім залізничного) Української страхової групи «Vienna insurance group»²).

При настанні страхового випадку відшкодуванню підлягають тільки прямі збитки, виключаючи втрачену вигоду, витрати на оренду чи наймання транспортного засобу, моральну шкоду тощо. У випадку повного знищення автотransпортного засобу розмір збитку за договором страхування визначається в обсязі його дійсної вартості за вирахуванням вартості вузлів, деталей та устаткування, що придатні для подальшого використання або реалізації, а при пошкодженні автотransпортного засобу чи додаткового обладнання – в розмірі витрат на його відновлення (з урахуванням зносу на день настання страхового випадку) згідно з кошторисом-розрахунком, який складено експертом страховика і погоджено зі страховальником. Водночас, як зазначає Ю. А. Кулина, за стандартними умовами договорів страхування каско автотransпортних засобів передбачається безагрегатне страхування, при якому у разі заподіяння збитків частині автотransпортного засобу каско загальна сума страхових виплат за договором страхування після виплати за один або

¹ Кулина Ю. А. Договір страхування каско автотransпортних засобів у цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2013. С. 17.

² Правила добровільного страхування наземного транспорту (крім залізничного) Української страхової групи «Vienna insurance group» // http://ukringroup.ua/upload/ukringroup/content/files/PS_TZ_2016.pdf

декілька страхових випадків не змінюється, а сам договір не припиняється¹.

У свою чергу, страхування вантажів (карго) є різновидом майнового страхування, що передбачає страхування вартості вантажів на всіх видах транспорту, без урахування страхового захисту самого транспортного засобу². Умови страхування вантажів визначаються правилами страхування, що розробляються індивідуально кожною страховою організацією. Різниця між правилами різних страховиків полягає у визначенні обсягу відповідальності.

Страховими ризиками за договором страхування вантажу можуть бути передбачені: збитки від пошкодження або повної загибелі всього або частини вантажу або багажу, що сталися з будь-якої причини, крім загальних винятків; видатки та внески по загальній аварії, вчинені для запобігання збитків із будь-якої причини, крім загальних винятків; усі необхідні видатки по рятуванню вантажу, а також по зменшенню збитку та встановленню його розміру, якщо збиток відшкодовується за умовами страхування, крім загальних винятків тощо³.

Отже, виходячи з вищевикладеного, під договором майнового страхування слід розуміти такий договір, за яким одна сторона (страховик) зобов'язується за обумовлену договором плату (страхову премію) при настанні передбаченої в договорі події (страхового випадку) відшкодувати іншій стороні (страхувальникові) або іншій особі (вигодонабувачу) завдані внаслідок цієї події збитки застрахованому майну або збитки у зв'язку з іншими майновими інтересами страхувальника, шляхом виплати страхового відшкодування в межах визначеної договором страхової суми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Договоры о выполнении работ и оказании услуг: в 3 кн. Кн. 3. М.: Статут, 2002.
2. Гринюк О. В. Цивільно-правові аспекти майнового страхування в Україні: Автореф. дис. ... к. ю. н.: 12.00.03. К., 2004.
3. Долаев А. С. Объект имущественного страхования: основные трудности в определении // Вести Волгогр. гос. ун-та. Сер. 5. 2011. № 1 (14).
4. Закон України «Про оренду державного та комунального майна» від 10 квітня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 30. Ст. 416.
5. Клоченко А. Н., Пылов К. И. Основы страхового права: Учебное пособие. Ярославль: Норд, 2002.
6. Колотило О. Д. Страхування вантажів: досвід і напрямки розвитку в Україні: автореф. дис. ... канд. економ наук: 08.04.01; Київський національний економічний університет. К., 2002.
7. Кошель А. О. Титульне страхування земельних ділянок // Землеустрій і кадастр. 2009. № 3. С. 77.

¹ Кулина Ю. А. Договір страхування каско автотransпортних засобів у цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2013. С. 5.

² Колотило О. Д. Страхування вантажів: досвід і напрямки розвитку в Україні: автореф. дис. ... канд. економ наук: 08.04.01; Київський національний економічний університет. К., 2002. С. 8.

³ Осадець С.С. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С.С.Осадець. Вид. 2-ге, перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2002. С. 376.

8. Кулина Ю. А. Договір страхування каско автотранспортних засобів у цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2013.
9. Марценюк-Розарьонова О. В. Майнове страхування: особливості, значимість та перспективи розвитку // Фінансовий простір. 2014. № 3 (15).
10. Осадець С.С. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С.С.Осадець. Вид. 2-ге, перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2002.
11. Правила добровільного страхування від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ Приватного акціонерного товариства «Страхова компанія «ЮНІВЕС» // <https://unives.com.ua/wp-content/uploads/2018/03/07.pdf>
12. Правила добровільного страхування майна (іншого, ніж передбачено п.п. 5-9 ст. 6 Закону України «Про страхування») АТ «СК «АХА Страхування» // <https://aha-ukraine.com/upload/files/2017/1.%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B0002.pdf>.
13. Правила добровільного страхування майна ТДВ «Страхова компанія «Інноваційні страхові технології» // http://inte.com.ua/prav/prav_mayno.pdf.
14. Правила добровільного страхування наземного транспорту (крім залізничного) Української страхової групи «Vienna insurance group» // http://ukringroup.ua/upload/ukringroup/content/files/PS_TZ_2016.pdf
15. Страхування: навч. посіб. / Т. А. Говорушко, В. М. Стецюк; за ред. Т. А. Говорушко. К.: Львів: «Магнолія 2006», 2014.
16. Терехов Д. В. Понятие титульного страхования // Омский научный вестник. 2009. № 2 (76).
17. Токарева В. О. Правовідносини страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату у цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03; Нац. ун.-т, «Одеська юридична академія». Одеса, 2011.
18. Токарева В. О. Титульне страхування // Часопис цивілістики. 2017. Вип. 22.
19. Фогельсон Ю. Б. Страхование право: теоретические основы и практика применения: монография. М.: Норма: ИНФРА М, 2012.
20. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання третє перероблене та доповнене. Харків: ТОВ «Одісей», 2006.
21. Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права. М., 1995.

THE LEGAL NATURE OF THE PROPERTY INSURANCE CONTRACT

Milovska N. V., Candidate of Legal Sciences, Associate
Professor, Researcher of Department of Private Law Issues
of the Academician F. H. Burchak Scientific Research
Institute of Private Law and Entrepreneurship of NALS of
Ukraine (Kyiv)

Keywords: property insurance contract, legal nature of the contract, insurer, insured, insurable interest, subject of contract, insurance risk.

In the scientific article the concept, the legal nature of the contract of property insurance, its types and place in the system of civil law contracts are defined based on the analysis of scientific views and norms of the current legislation of Ukraine regulating contractual obligations in the sphere of insurance. The legal characteristic of the subject composition of contractual obligations for property insurance has been implemented and scientific conclusions and proposals have been made for improving the legislative regulation of relations under a property insurance contract.

УДК 347.471::341.24

**CIVIL RELATIONS IN NON-ENTREPRENEURIAL
SOCIETIES AND FOUNDATIONS: CURRENT
STATUS OF REGULATION AND PROSPECTS OF
ADAPTATION TO ACQUIS EU**

Kochyn V. V.,

Candidate of Science of Law, Head of Department of
Methodology of Private Law Research of
the Academician F. H. Burchak Scientific Research
Institute of Private Law and Entrepreneurship of
NALS of Ukraine (Kyiv)

*The article examines non-entrepreneurial organizations through the lens of public interest ideas as a global goal for their creation, as well as the possibility of pursuing private interest without the purpose of profit. First and foremost, the right to freedom of association is a prerequisite for creating associations. The *acquis communautaire*, including, but not limited to, EU legislation, adopted in the framework of the European Community, Common Foreign and Security Policy and Cooperation, is in the process of being unified and harmonized. in Justice and Home Affairs. The benchmark for national legal regulation is the case law of the European Court of Human Rights on the criteria for securing the right to freedom of association and property rights, as well as regulating the legal status of supranational organizations (EEIG, SCE and prospective FE, AE).*

Key words: non-entrepreneurial society, foundation, freedom of association, *acquis communautaire*, supranational organizations.

John D. Lewis has analysed Otto von Gierke Genossenschaftstheorie¹ and come down the conclusion that the need for association of persons arose as a result of the natural personality peculiarities. In particular, the most egocentric, isolated person is more fiction than a legal person within the meaning of *persona ficta*. Thus, a person as a member is born in a family, race, community, in the end, a member of the whole, but his relationship in the united groups gives him the opportunity to fully develop [9, p. 60].

In English law non-entrepreneurial organizations appeared in the Middle Ages as: 1) corporation persons in the partnership; 2) unincorporated associations; 3) trusts. They all fall under the *ultra vires* principle – legal capacity was limited to the purpose of creation, which is reflected in the constituent documents. In France, according to Le Chapelier Law, 1791, arose associations and guilds as a result of the anti-corporate spirit of the French Revolution. Separately, the prohibition of informal organizations, which

¹ Genossenschaftstheorie can not be translated experimentally, for example, as the theory of association, the theory of co-operation, or the theory of society, as a result, in the legal literature it is used without translation

numbered more than 10 members (according to Code Pénal, 1810). 16.10.1830 the Decree of the Belgian government granted the right to associate citizens with political, religious, philosophical, literary, industrial or commercial goals. Freedom of association was proclaimed with the limited agreement capacity and ownership. Later, in accordance with certain types of legal entities, in particular, mutual benefit societies (Decree of 11.06.1874) and trade unions (Decree of 31.03.1989) acquired full legal personality, and according to the Decree of June 27, 1921 all non-profit organizations as legal entities. The so-called "German" group of states from ancient times recognized guilds, leagues, communes and fraternities that freely existed in accordance with the traditions of Roman law. So, in view of its influence, was supported the concept of capable organizations – universitas¹, and non-capable – societas². Like the German states in Italy, there was the freedom to establish non-profit organizations in accordance with the constitutional law of the Kingdom of Italy, based on Piedmont Statute, 1848. Legal personality was initially received by religious organizations in accordance with Decree of 07.07.1866 No. 3036, but regulation of non-commercial entities in the Civil Code of 1865 (similar to France) did not receive [12, p. 17–22].

Foundations have passed somewhat different way. According to James Allen Smith and Karsten Borgman modern understanding of the foundation corresponds to such European institutions as endowment, trust, fondacion, fundacao, fonds, Stiftung, stichting, stiftelse, saatio, that they all have in common that allows them to be combined into one legal phenomenon [8, p. 2]. Researchers are convinced that the prerequisite for the establishment of these institutions was the foundations of European philanthropy, in particular the creation of hospitals, monasteries, municipal alumni funds, guilds, universities, etc.

So, they conclude that foundations during the development did not have a firm understanding of the legal entity, undergone changes in philanthropic motives, tasks and strategies, and were subjected to political and social influence. Therefore, the following periods of development of institutions can be outlined:

1) *ancient period* in which vivid examples of foundations were the Academy of Plato, the school of Epicurus or the Alexandria Library of Ptolemy. An example of modern foundations can be considered *xenones* or *xenodochia*;

2) *medieval period* is inherent in the ideology of charity and the Christian commitment to sacrifice, which gradually began to enter to the legal doctrine. Medieval foundations were *caritas*. In addition, the theory of natural joint ownership and state (public) support was its origin. Illustrative is the creation in the twelfth century of a new form of institutions – hospitals. Thus, in Paris there were more than 60 of them, in Florence – more than 30, and in Ghent – about 20;

3) during *the period of reforms and the early modern era* as a result of socio-political changes, the sphere of philanthropy was transferred to public institutions. An example is the Statute of Charitable Uses (1601) of Henry VIII for creations of charitable foundations in all cities of that time in England. In addition, in the eighteenth century, new forms were born – endowments and trusts; about half of them supported poor people. It should be noted that the English legal doctrine did not pay much attention to the legal person as a form of existence of these relations, the greater aspect relied precisely on their content [1, p. 72–73];

¹ universitas – Latin: collective creation or property, corporate organization people (community). See: Oxford Latin Dictionary. Edited by P. G. W. Glare. Oxford. The Clarendon Press. 1982. P. 2094.

² societas – Latin: fact or condition of existences tion association for Achievements spare some goals partnership; a group of people combined with one goal. See: Oxford Latin Dictionary. Edited by P. G. W. Glare. Oxford. The Clarendon Press. 1982. P. 1778.

4) *period of distinction in national regulation diverse* was marked by the preconditions for the emergence of foundations. Thus, France began to dominate the concept of the role of the state; in Spain in accordance with the Decree of Carlos IV the alienation of real estate belonging to hospitals and charitable institutions took place; States of the “Norwegian” group (Denmark and Sweden) have justified charity as one of the functions of the state in order to expand the role of the public sector in the public life of its subjects, or (Norway) has passed the care of education or charity to local authorities as representatives of the crown. In Germany, on the contrary, this sphere of public life remained private, in particular, there was a certain drop in capital from business to the third sector¹. In addition, after the First World War there was a certain incorporations of foundations under confessional and ideological umbrella organizations, so-called “welfare federations» (Wohlfahrtsverbände). Greece having ancient philanthropic traditions, was characterized by a lack of independence from state control of foundations, in contrast to the sharp disagreement between the church and the state or private and public sectors [8, p. 3–29].

According to Cristiana Cioria, the importance of the so-called “third sector” caused by the importance of the development of civil society, democratization and European cohesion, strengthening the development of economic prosperity through the rapid advancement of goods and services of social value [4, p. 13]. In this regard, knowledge of non-entrepreneurial organizations should take place through the prism of ideas of public interest as a global goal of their creation, as well as the possibility of realizing private interest without the purpose of profit.

First of all, it concerns the right to freedom of association as a precondition for the creation of associations. This right is stipulated in Part 1 of Art. 20 of the General Declaration of Human Rights, in particular on the right to freedom of peaceful assembly and association, and also in Part 1 of Art. 11 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, which provides that everyone has the right to freedom of peaceful assembly and freedom of association with others, including the right to form and join trade unions in order to protect their interests. In the general sense, this right may be limited only in the context of public order, in particular national or public security, crime prevention, public health or public morals, the protection of the rights and freedoms of others [14, p. 9].

Somewhat different goal is pursued by the founders of private foundations. According to their historical development, the social precondition for their creation is the realization of philanthropic tasks. From a legal point of view, it is a question of the need to allocate certain property to a newly formed legal entity for the purpose of engaging in civil relations. Therefore, the substrate of creation is the union (or allocation) of the property. At the same time, achievement of the set goal should be ensured not by the activities of founders, but by third parties. Founders in the overwhelming majority have patronage in accordance with the purpose of establishing or implementing the principles of social responsibility of business [6, p. 20].

The doctrine of the Soviet period’s lawyers about the essence of the legal entity covered ideas to analyse and determine the place among the participants in the legal relations of state organizations. It is about the theory of trust, state

¹ An example of this is the creation of the Carl Zeiss Stiftung, created in 1889 by allocating a share of Carl Zeiss AG and Schott AG.

body, personification of the state through its established legal entities, as well as the theory of administration, director, staff and others [18, p. 168–171].

The selection of an legal person is caused by a practical necessity, which is expressed in the following functions of this institution: 1) registration of collective interests; 2) capital pool; 3) reduction of entrepreneurial risk; 4) capital management [16, p. 111–112].

In the end, in order to distinguish between individual interests and the goals of the parties to legal relations, the absence of the institution of a legal entity will lead to chaotic civilian turnover. Recognizing the legal personality of legal entity, the state provides to all participants in the legal relations of a specifically specified counterparty – a person who has his own, different from the founders of law and duties (one of the first world legal positions in this regard is the decision Chamber of Lords in the case of *Salomon v. A Salomon & Co. Ltd*, 1897). At the same time, the term “corporation” and “legal entity” are used in accordance with different legal systems, but in general, the possibility of identifying a group of persons with legal personality [1, p. 99].

A legal entity in European law has long been regarded as a legal person. The most commonly used term is a *company*, which is understood as an association of persons who have united together for the purpose of joint activity, commerce or other purpose and is endowed with personality, in contrast to the contractual form of a civil partnership [5, p. 7, 11].

Speaking about the theory of legal entities, it should be understood that despite all the colourfulness and chaos of the field of civilist literature devoted to this problem, they all agree on the recognition that a legal entity is an independent phenomenon, separated of the other and is a new point of assignment of rights and responsibilities [17, p. 31]. To ensure the functioning of the economic system, civil law operates the notion of “person”, which embeds the features that make it obviously personalize it among others. Such a mechanism of participation in civil relations is foreseen also for public entities (state, territorial community), which have no features of subjective concretization.

The essence of the legal entity is that it is a legal person, created by a synthetic way: the allocation of a certain part of the legal qualities, properties, and other elements of the legal personality of a person (not connected with his private, “physical” existence) and their further unification in a new form (within the legal form) for the purpose of the most complete realization of social and legal interests [15, p. 79].

Activities of non-entrepreneurial societies may be directed towards the realization of personal (own) rights and interests of the members (participants) or to achieve a socially useful goal, which can be determined by defining a group of persons on an appropriate basis (age, religion, politics, etc.) or by distinguishing a particular sphere of public life (environmental protection, public order, etc.) [19, p. 84–86]. Such social interest is connected with public interests, however, it should be understood that a state or a territorial community cannot ensure the realization of all social interests. As a result, along with the development of the “third sector” privatization of public life began [13, p. 30].

Summing up, we consider it expedient to express the following positions: firstly, the legal entity is a participant in civil relations and is given a legal individuality, which is expressed in the granting of its civil legal personality; secondly, the construction of a legal entity ensures the separation of another subject of legal relations, therefore, it has application both at the level of general theoretical research, and within certain branches of law, as a result of which there is a sectoral legal personality; thirdly, the legal nature of a legal entity consists in

the legally established structure of the existence of a social organization, which is formed as a result of socio-economic formations in the state, and is given the opportunity, on its own behalf, to act as a participant in legal relations.

In the legal literature there are division of goals of a non-entrepreneurial organization, including featuring their common understanding of investment, which is typical for businesses. For non-entrepreneurial organization, there is characteristic of acquiring certain functions of the state as opposed to social responsibility theories characteristic of entrepreneurship. As a result, non-entrepreneurial organizations have so-called “self-interest” that allows them to adapt to any purpose as “ideal” organizations (for example, *Idealverein* or *economic / idealistic Wirtschaftlicheverein* – in Germany) or not to distribute profits until the organization collects and does not centralize profits (for example, France). Thus, the general provisions remain: a) prohibition of distribution of profits between participants; b) in the case of profit he accumulated in the organization [12, p. 5–9].

Separate regulation was carried out for foundations and trusts. Thus, in general, the European tendencies towards the mentioned organizations were: the possibility of creating an *inter vivos* (selection or transition to a third person in life) or through a will; providing characteristics of the personality of the property (i.e. allocation of a certain fund); outline of the natural fiduciary property administrator; implementation of the concept *persona ficta*, and then the concept of a legal entity, according to the proposal of Pope Innocent IV (real name – Sinibaldo dei Fieschi), not just for organizations based as *collegia*, but also for foundations [12, p. 77–78].

The need for third-sector organizations to engage in civilian relations has given them such features as: 1) the outline of a formalized structure; 2) self-governance and the absence of direct public influence on them; 3) in accordance with the economic nature of the prohibition of the distribution of profits, which provides, even in the case of profit organization, it is not distributed between the founders or management bodies in the form of high wages; 4) the management does not involve self-interested managers as they strive for personal profit according to the organization; 5) they are not subject to reporting or control of potential investors; 6) they pursue a socially useful function, focusing on complementing the public's needs in public (social) goods and services [12, p. 13].

Nowadays, in connection with the processes of unification and harmonization of the special gaining *acquis communautaire*, which includes, but is not limited to, EU legislation adopted within the framework of the European Community, the Common Foreign and Security Policy and the Commonwealth of Justice and Home Affairs. The current EU *acquis* covers *primary legislation*: 1) Lisbon Treaty (TFEU); 2) The Treaty of Nice (TEU); 3) Amsterdam Treaty; 4) Maastricht Treaty; 5) Single European Act; 6) Roman treaties; and *secondary legislation*: directive; regulations; decision; recommendation or conclusion; source of law in the form of an international agreement; the general principle of the right of the European Community; decision of the European Court; joint strategy; joint actions; common position; decision; general position or principle.

The basis for regulating the relations of participation in non-entrepreneurial societies and foundations in Europe is the ECHR (the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms), in particular the right to freedom of assembly and association, stipulated in Art. 11. Considering the content of this article and dealing with two different rights:

1) the right of association, including in respect of trade unions; and 2) the right to freedom of peaceful assembly. The concept of association in Article 11 of the ECHR is autonomous. Association membership is not defined by the laws of the Member States for the purpose of a broad understanding of this article. Therefore, the European Court defines the conformity of a certain type of association organization [2, p. 13].

The analysis of judicial practice of the European Court of Human Rights provides an opportunity to determine the following criteria for ensuring the right to freedom of association: 1) legislative prediction as a realization of an objective understanding of a democratic rule of law with comprehensible and publicly accessible norms regarding restrictions on the organization; 2) the limitation of the grounds for the prohibition of creation, that is, only in relation to the circumstances envisaged by the ECHR; 3) the need for a democratic society; 3) lack of discrimination [2, p. 17–22].

The ECHR provides for freedom of association only, that is, citizens should have the opportunity to form a legal entity in order to act collectively in the field of mutual interest. At the same time, there is no provision for the possibility of establishing of foundations. Thus, the freedom to create, to provide funds and to join a foundation is understood in the context of freedom to use the property guaranteed by Art. 1 of the First Protocol and includes the right to determine the place of property without proper state interference. The European Court of Human Rights has established that the restriction of freedom to provide money for a particular purpose is a restriction on freedom of expression (*Bowman v. The United Kingdom*). Thus, the institution is seen as a driving force that allows citizens and their organizations to enjoy freedom of expression and, possibly, other fundamental rights, and the laws of the Member States should also include the right to create non-membership types of voluntary organizations (foundations) [2, p. 23–28].

The difference in the understanding of the institution from the association is that the founders of the foundation, in addition to declaring their goal for the establishment of an organization, should also provide the following features: 1) to allocate the target property (endowment); 2) determine the purpose; 3) to stipulate in the statute the order of management; 4) appoint the first administration. Usually it is a question of the non-membership legal nature of foundation, which raises the question of funding such an organization that will not have membership fees or other types of payments. That is why there is a need to allocate certain property, especially when it comes to a permanent establishment. However, in the absence of the foundation's founding authority, the procedure for the compulsory alienation of the property of an institution in favour of public entities (for example, a territorial community) may be used to realize the purpose of the activity of such an foundation, which is the implementation of *cy-pres doctrine*¹, which originated in the UK [6, p. 26–27].

A rather important act in the area under study is European Convention is the Recognition of the Legal personality of International Non-Governmental Organizations (EST No 124), which according to Art. 1 may apply to associations, foundations and other private institutions that meet the following conditions: a) have a non-profit-making aim of international utility; b) have been established by an instrument governed by the internal law of a Party; c) carry on their activities with effect in at least two States; d) have their statutory office

¹ The doctrine provides that when such a trust has failed because its purposes are either impossible or cannot be fulfilled, the High Court of Justice or Charity Commission can make an order redirecting the trust's funds to the nearest possible purpose.

in the territory of a Party and the central management and control in the territory of that Party or of another Party.

Particular attention should be paid to the discussion aspects related to the adoption of this Convention. It is noted that the purpose of the Convention is the implementation of the provisions of Art. 11 ECHR, as a result of which the establishment of international associations should be applied in accordance with the law of the country in which it is established, prior to the establishment of international non-governmental organizations; on institutions should apply the same principles stipulated in the sense *mutatis mutandis* (edited), because of their special legal nature; the legal personality of the organization should concern not only the state recognition, but also the necessary activities of the organization itself in terms of the law (reporting, tax regimes, etc.), including the ethics of the organization [11, p. 117–118].

The principle of freedom of establishment (foundation) of a legal entity (first introduced in the Single European Act, 1987) covers the concept of “company” and “firm”, which include organizations created in accordance with civil or commercial law, including cooperative associations or other private or public law entities, with the exception of those who are not profitable (Article 54 TFEU). In addition, the rules of the contractual part provided for the principles of cooperation with charitable organizations (23 Declaration of the Maastricht Treaty, 1992), the inviolability of religious and non-confessional or philosophical organizations, as well as interaction with sports associations (Articles 11, 29 of the Amsterdam Treaty, 1997).

Definition of the notions and the essence of non-entrepreneurial organizations came to Europe from the US as a result of the research of the category “non-profit organization”, because the named entities were not considered fully as market participants. The TEC uses the phrase “non-profit making” (Article 48 (2)) to distinguish between legal entities in the form of companies and firms stipulated in article 43 of the TEC, which again does not understand the meaning of such a definition: to distinguish between non-profit activities or non-profit entities according to a report by Fontaine “Report on Non-Profit Associations in the European Community” (1988), they are defined as organizations within a permanent structure permitted by law, coordinating their efforts in pursuit of a common goal without any intention to profit members of the association. Thus, their features can be reduced to the following: 1) have a permanent structure; 2) distribute altruistic goals; 3) have members who do not distribute profits among themselves [4, p. 129–130].

All in all, these organizations, along with foundations, form the “third sector» or civil society. Therefore, regulation can be carried out indirectly through the establishment of appropriate rules for certain types of activities. Thus, such activities include culture and recreation, education and research, health, social services, environmental protection, housing development, protection of law, philanthropy, professional activities. By contrast, a separate activity may not have the features of a «third sector», such as a religious congregation, political parties, cooperatives, etc. [10, p. 48–49].

The EU *acquis* of companies (hereinafter referred to as “company law») or European Company Law was formed with the aim of wider and more functional transition to harmonization of law not only in order to unify the rights of EU member states regulating relations on the establishment and operation of organizations (in including the capital market relations), but also, based on economic theory, to develop regulatory principles to avoid gaps in law and legislation.

In general, the company law consists of two levels: the company law formed at the EU level and the company law in accordance with national legislation. Consequently, the EU law is formed from the main part (Treaty Law), where the form of fundamental freedom, namely freedom of creation (Articles 49, 54), takes the first place: form and structural changes; freedom of movement of capital (Article 63). However, there is the problem of obstructing the application of these two principles by national legislation, and therefore they have a potentially deregulating effect on national legislation. EU secondary law (Legislation) consists of directives that ensure the harmonization of national law (without the intention of full its unification). In addition, there are also General Principles of the Little Importance that are not directed (unlike European contract law) to universal unification [7, p. 13–15].

Company law directives apply to business entities, as the definitions refer to organizations whose responsibilities are limited to shares or shares. However, their significance for non-entrepreneurial associations and foundations is part of the general understanding of the development of company law and the regulation of the legal personality of legal entities as a whole. For example, certain guidelines may provide the Seventh Company Reporting Directive or the Eleventh Regarding Disclosure.

Freedom of association may concern not only the association of individuals, but also legal entities. In view of this, it is necessary to distinguish between non-entrepreneurial and business legal entities in the EU, in accordance with the Draft of Ninth Company Law Directive. The mentioned act has not yet been found with due support since the nature of the groups of companies varies in the member states of the EU. In particular, it can only be about protecting the rights of participants, equality of participation or the competence of such a group. As a result, the position prevails that the existing form of the European Society (SE) is sufficient [3, p. 307].

The final element analysis acquires EU to non-entrepreneurial associations and foundations is to regulate the legal status of supranational organizations with non-entrepreneurial nature, including already existing European Economic Interest Grouping – EEIG and European Cooperative Society – SCE, as well as the proposed European Foundation – FE and European Association (AE).

Today, according to paragraph 15 of the EU Strategic Framework and EU Action Plan, the development of the right to freedom of association, in particular, in labour relations, as one of the four universal standards of labour law, continues. In addition, the development of relations in non-entrepreneurial societies and foundations occurs indirectly through the interaction of EU institutions with civil society within the framework of the development of agricultural co-operation, consumer protection (ECC-net, European consumer centres network), development of culture and education (Pan European Federation, Cosme, Horizon 2020), trade union activity, health care, volunteering, etc.

Consequently, contractual regulation in the EU does not directly determine the status of non-entrepreneurial societies or foundations or relations in these entities. These are the general principles of freedom of creation (association), as well as the indirect regulation of relations with non-entrepreneurial spheres of functioning of the EU (health care, sports, religious activities, etc.). The practice of the European Court of Human Rights regarding the criteria for ensuring the right to freedom of association and property rights, as well as the regulation of the legal status of supranational organizations (EEIG, SCE and prospective FE, AE) serves as a benchmark for national legal regulation.

REFERENCES:

1. *Alexander Nékám* The Personality Conception of Legal Entity. Cambridge. Massachusetts. Harvard University Press. 1938.
2. *Civil Society in Europe. Minimum Norms and Optimum Conditions of Its Regulation* *Tymen J. Van der Ploeg, Wino J. M. Van Veen, Cornelia R. M. Versteeghp.* Cambridge University Press. 2017.
3. *Company Law in the New Europe. The EU Acquis, Comparative Methodology and Model Law.* *Janet Dine, Marios Koutsias, Michael Blecher.* Cheltenham, UK. Edward Elgar.
4. *Cristiana Cicoria* Nonprofit Organizations Facing Competition. The Application of United States, European and German Competition Law to Not-for-Profit Entities. Frankfurt am Main. Peter Lang GmbH Europäischer Verlag der Wissenschaften. 2006.
5. *European Corporate Law* *Adrian Dorrensteijn, Ina Kuiper, Geoffrey Morse Fritzes.* Stockholm. 1995.
6. *Frits Hondius* The Law Governing Foundations and Similar Bodies // Associations and foundations. Multilateral meeting organized by the Council of Europe. Strasbourg, 27–29 November 1996.
7. *Grundmann Stefan,* European Company Law. Organization, Finance and Capital Markets. 2nd edition. Cambridge – Antwerp – Portland. Intersentia, 2012.
8. *James Allen Smith, Karsten Borgmann* Foundations in Europe: The Historical Context // Foundations in Europe. The Directory of Social Change. London. 2001
9. *John D. Lewis* The Genossenschaft-Theory of Otto von Gierke. A study in Political Thought. Madison. 1935.
10. *Klaus Neuhoff* Economic activities // Associations and foundations. Multilateral meeting organised by the Council of Europe. Strasbourg, 27–29 November 1996. Council of Europe Publishing.
11. *Marie-Odile Wiederkehr* European Convention on the Recognition of the Legal Personality of International Non-Governmental Organisations) (EST No. 124) // Associations and foundations. Multilateral meeting organised by the Council of Europe. Strasbourg, 27–29 November 1996. Council of Europe Publishing.
12. *Piero Verrucoli* Non-Profit Organizations (a comparative approach). Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 1985.
13. *Savas, Emanuel S.* Privatization: the way to better government. Chatham House Publishers, Inc. Chatham. New Jersey. 1987.
14. *Tymen J. van der Ploeg* The Law Governing Associations // Associations and foundations. Multilateral meeting organized by the Council of Europe. Strasbourg, 27–29 November 1996.
15. *Архинов С. И.* Сущность юридического лица // Известия высших учебных заведений. Правоведение. 2004. № 5.
16. *Гражданское право. Учебник. Часть I.* Издание второе, переработанное и дополненное. / Под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. М.: «ПРОСПЕКТ», 1997.
17. *Ельяшевич В. Б.* Избранные труды о юридических лицах, объектах гражданских правоотношений и организации их оборота. В 2 т. Т. 1. М.: Статут, 2007.
18. *Козлова Н. В.* Понятие и сущность юридического лица. Очерк истории и теории: Учебное пособие. М.: «Статут», 2003.
19. *Кочин В. В.* Місце непідприємницьких товариств, що мають на меті реалізацію суспільних інтересів, у системі юридичних осіб // Юридичні особи публічного права: участь у цивільному обороті (Матвеевські цивілістичні читання). Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 8 листопада 2016 року. К.: ТОВ «Білоцерківдрук», 2016.

**ЦИВІЛЬНІ ВІДНОСИНИ У НЕПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ТОВАРИСТВАХ ТА
УСТАНОВАХ: СУЧАСНИЙ СТАН РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
АДАПТАЦІЇ ДО ACQUIS ЄС**

Кочин В. В., кандидат юридичних наук,
завідувач відділу методології приватноправових
досліджень Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва імені
академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

Ключові слова: непідприємницьке товариство, установа, свобода об'єднання, *acquis communautaire*, наднаціональні організації.

Стаття розглядає непідприємницькі організації через призму ідей суспільного інтересу як глобальної мети їх створення, а також можливості реалізації приватного інтересу без мети отримання прибутку. В першу чергу йдеться про право на свободу об'єднання як передумову створення асоціацій. Це право передбачено ч. 1 ст. 20 Загальної декларації прав людини, зокрема щодо права на свободу мирних зборів і асоціацій, а також у ч. 1 ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Дещо іншу мету переслідують засновники приватних установ. Відповідно до їх історичного розвитку соціальною передумовою їх створення є реалізація філантропічних завдань. З юридичної точки зору йдеться про необхідність виділення певного майна новоствореній юридичній особі з метою участі у цивільних відносинах. Тому субстратом створення є об'єднання (або виділення) майна. Юридична особа у європейському праві досить давно розглядається як правосуб'єктна організація. Нині у зв'язку із процесами уніфікації та гармонізації особливої набирає *acquis communautaire* (*acquis*) («доробок спільноти»), що включає акти законодавства ЄС (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ. Доки переважає позиція, що існуючої форми європейського товариства (SE) є достатньо. Останнім елементом аналізу *acquis* ЄС щодо непідприємницьких товариств та установ є регулювання правових статусів наднаціональних організацій, що мають непідприємницьку природу, зокрема вже існуючі європейські об'єднання економічних інтересів (European Economic Interest Grouping – EEIG) та європейські кооперативні товариства (European Cooperative Society – SCE), а також пропоновані європейська установа (European Foundation – FE) та європейська асоціація (AE). Договірне регулювання в ЄС безпосередньо не визначає статусу непідприємницьких товариств чи установ, або відносин у цих товариствах та установах. Йдеться про загальні принципи свободи створення (асоціації), а також опосередковане регулювання відносин щодо непідприємницьких сфер функціонування ЄС (охорона здоров'я, спорт, релігійна діяльність тощо). Орієнтиром для національного правового регулювання слугує практика Європейського суду з прав людини щодо критеріїв забезпечення права на свободу асоціації та права власності, а також регулювання правових статусів наднаціональних організацій (EEIG, SCE та перспективних FE, AE).

IUS PRIVATUM

legal doctrine and practice

правова доктрина і практика

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України є засновником електронного наукового журналу Ius Privatum (legal doctrine and practice/правова доктрина і практика) та має амбітну мету надати йому статус міжнародного фахового видання. З огляду на це, запрошуємо до співпраці вітчизняних та іноземних фахівців у галузі приватного права.

Видання планується двома мовами (англійська та українська) з періодичністю двічі на рік. Статті приймаються до 1 квітня для першого номеру у році, а також до 1 жовтня для другого номеру у році.

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ АВТОРІВ:

Рукопис потрібно надсилати в електронному варіанті (.doc версії Microsoft Word) на адресу редколегії: ndippp@adamant.net з приміткою – для Ius Privatum. Назви файлів мають відповідати прізвищу автора (petrenko.doc.).

Просимо до статті додати фото автора у форматі .jpeg у пропорції 15x10.

Статті приймаються українською та англійською мовами обсягом 20000-40000 знаків (12–24 сторінок).

Аспіранти та здобувачі подають рецензію (сканований і роздрукований варіанти).

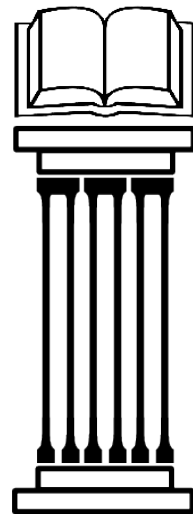
Редакційна колегія журналу залишає за собою право рецензувати, редагувати та проводити відбір статей.

Статті, оформлені з порушенням вимог, не будуть розглянуті.

Матеріали, опубліковані в журналі, відображають погляди авторів, які не завжди можуть збігатися з позицією редакційної колегії.

Детальніше Ви можете ознайомитися на сайті за адресою: <http://ndippp.gov.ua/content/ius-privatum>

Редакційна колегія

IUS PRIVATUM et NEGOTIUM

**SCIENTIFIC ON-LINE PUBLICATION
НАУКОВЕ ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ**

the Academician F. H. Burchak Scientific Research Institute of Private
Law and Entrepreneurship of NALS of Ukraine
Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

IUS PRIVATUM
legal doctrine and practice
правова доктрина і практика

<http://ndippp.gov.ua/content/ius-privatum>

1. 2019

Оригінал-макет С. В. Максименко
Відповідальні за випуск: В. В. Кочин, В. О. Бесарабчик

Видавець Науково-дослідний інститут приватного права і
підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
НАПрН України
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції,
серія ДК № 4758 від 07.08.2014